

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи**

Лазаренко Віктор Анатолійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра**

на тему:

«Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій»

Група ІН34-8-22-Б1СПр (4,0 з)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

*Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Студент

Лазаренко Віктор Анатолійович

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

к.і.н. Михайленко Сергій Миколайович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри

к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ.....	10
1.1. Сутність та значення соціальної підтримки сімей учасників бойових дій.....	10
1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій в Україні.....	13
1.3. Форми, методи та механізми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій.....	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ЯГОТИНСЬКОГО ВІДДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	33
2.1. Організаційна характеристика діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації.....	33
2.2. Основні напрями та практичні аспекти соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення.....	38
2.3. Проблеми та перспективи вдосконалення соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні.....	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	62
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена сучасними суспільними викликами, пов'язаними з повномасштабною військовою агресією проти України, яка суттєво вплинула на всі сфери життя населення та спричинила зростання кількості учасників бойових дій, ветеранів війни, військовослужбовців і членів їхніх сімей, які потребують комплексної соціальної підтримки. У сучасних умовах проблема соціального захисту сімей учасників бойових дій набуває особливої державної та суспільної значущості, оскільки саме ці сім'ї часто опиняються в складних життєвих обставинах, пов'язаних із психологічними, матеріальними, соціальними та правовими труднощами.

Сім'я є одним із найважливіших соціальних інститутів суспільства, який забезпечує підтримку, виховання, психологічну стабільність та соціальну адаптацію особистості. Проте участь одного із членів сім'ї у бойових діях суттєво впливає на внутрішньосімейні відносини, емоційний стан членів родини, матеріальне забезпечення та загальний рівень соціального благополуччя. Особливо гостро постають питання психологічної адаптації військовослужбовців після повернення із зони бойових дій, підтримки дружин, дітей та батьків військових, подолання наслідків стресу, тривоги, втрати працездатності або загибелі члена сім'ї.

В умовах воєнного стану значно зростає потреба у вдосконаленні системи соціального захисту та підвищенні ефективності соціальної роботи з сім'ями учасників бойових дій. Держава забезпечує низку соціальних гарантій для цієї категорії населення, серед яких пільги, матеріальна допомога, соціальні виплати, медичне забезпечення, психологічна реабілітація, санаторно-курортне лікування, житлові програми та інші види підтримки. Водночас практика свідчить про наявність певних проблем у реалізації соціальної політики, зокрема недостатню координацію між установами, складність процедур оформлення допомоги, нестачу фінансових ресурсів, недостатню кількість

фахівців соціальної сфери, а також низький рівень обізнаності громадян щодо своїх прав та можливостей отримання соціальних послуг.

Особливо важливого значення набуває діяльність органів соціального захисту населення на місцевому рівні, адже саме вони безпосередньо взаємодіють із сім'ями учасників бойових дій та забезпечують практичну реалізацію державних соціальних програм. У цьому контексті актуальним є дослідження діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації, який здійснює організацію та координацію заходів соціальної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Необхідність дослідження даної теми також пов'язана із потребою вдосконалення механізмів надання соціальних послуг, підвищення їх доступності та якості, розвитку міжвідомчої співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями та волонтерськими об'єднаннями. Важливим аспектом є також впровадження сучасних підходів до соціальної роботи, орієнтованих на індивідуальні потреби сімей учасників бойових дій, їх соціальну адаптацію, психологічну підтримку та інтеграцію у суспільне життя.

Таким чином, актуальність теми кваліфікаційної роботи визначається необхідністю посилення соціального захисту сімей учасників бойових дій, удосконалення механізмів соціальної підтримки на державному та місцевому рівнях, а також забезпечення належних умов для соціальної адаптації, психологічного благополуччя та підвищення якості життя цієї категорії населення в умовах сучасних викликів українського суспільства.

Стан наукової розробки теми дослідження. Проблематика соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є актуальним напрямом сучасних наукових досліджень у галузі соціальної роботи, соціальної політики, психології, права та державного управління. Значне зростання кількості військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей в умовах воєнних дій в Україні зумовило активізацію наукового інтересу до питань соціального

захисту, психологічної адаптації, реабілітації та соціального супроводу цієї категорії населення.

Теоретичні основи соціальної політики та соціального захисту населення досліджували такі українські науковці, як Елла Лібанова, Олександр Палій, Валерій Андрущенко, Ірина Грига та інші. У працях зазначених авторів розкрито сутність соціального захисту, механізми реалізації державної соціальної політики, принципи надання соціальних послуг та особливості функціонування системи соціального забезпечення населення.

Питання соціальної роботи з військовослужбовцями, ветеранами війни та членами їхніх сімей висвітлювали у своїх дослідженнях Людмила Тюптя, Іван Мигович, Алла Капська, Наталія Заверико, Олена Безпалько. У їхніх працях обґрунтовано теоретичні та практичні засади соціальної підтримки вразливих категорій населення, визначено основні напрями соціального супроводу сімей та механізми міжвідомчої взаємодії у сфері соціального захисту.

Важливе місце у сучасних дослідженнях займають питання психологічної підтримки та адаптації учасників бойових дій і членів їхніх сімей. Ці аспекти досліджували Олег Кокун, Лідія Карамушка, Наталія Агаєва та інші науковці. У їхніх роботах висвітлюються проблеми психологічної реабілітації військовослужбовців, подолання посттравматичних стресових розладів, соціально-психологічної адаптації ветеранів та підтримки членів їхніх сімей.

Нормативно-правові аспекти соціального захисту учасників бойових дій та їхніх сімей досліджували Олександр Скакун, Валентина Андріїв та інші вчені, які аналізували законодавче забезпечення соціальних гарантій ветеранів війни, механізми реалізації державної політики у сфері ветеранської підтримки та проблеми правового регулювання соціального забезпечення.

Окрему увагу науковці приділяють питанням діяльності органів соціального захисту населення та місцевих громад у сфері підтримки сімей учасників бойових дій. Дослідження практичних аспектів соціальної роботи на місцевому рівні здійснювали Тетяна Семигіна, Володимир Полтавець, Наталія Кабаченко. У їхніх працях акцентується увага на необхідності вдосконалення

системи соціальних послуг, розвитку партнерства між державними та громадськими організаціями, а також підвищення ефективності роботи соціальних служб.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема соціальної підтримки сімей учасників бойових дій в умовах сучасної війни в Україні потребує подальшого комплексного дослідження. Особливо актуальними залишаються питання вдосконалення механізмів соціальної підтримки на місцевому рівні, підвищення доступності соціальних послуг, розвитку психологічної допомоги та посилення міжвідомчої взаємодії у роботі з ветеранами та членами їхніх сімей.

Отже, аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес вітчизняних науковців до проблем соціального захисту та підтримки сімей учасників бойових дій. Водночас сучасні суспільні виклики та потреби практики соціальної роботи зумовлюють необхідність подальшого вивчення даної теми, що і визначає доцільність проведення цього дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, аналіз особливостей організації соціальної підтримки у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації, а також визначення проблем і перспектив удосконалення системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та значення соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у сучасних умовах.
2. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій в Україні.
3. Охарактеризувати основні форми, методи та механізми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій.

4. Дослідити організаційну структуру та напрями діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації.

5. Визначити основні напрями та практичні аспекти соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення.

6. Виявити основні проблеми, що виникають у процесі організації соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні.

7. Обґрунтувати перспективні напрями вдосконалення системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій та надати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності роботи органів соціального захисту населення.

Об'єкт дослідження – система соціальної підтримки сімей учасників бойових дій в Україні.

Предмет дослідження – форми, методи, механізми та особливості організації соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме:

- аналіз та синтез – для вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення теоретичних підходів щодо соціальної підтримки сімей учасників бойових дій;

- системний метод – для комплексного дослідження системи соціального захисту та взаємозв'язку її складових;

- порівняльний метод – для зіставлення форм і механізмів соціальної підтримки на державному та місцевому рівнях;

- описовий метод – для характеристики діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення;

- метод узагальнення – для формулювання висновків і практичних рекомендацій за результатами дослідження;
- структурно-функціональний метод – для визначення основних напрямів діяльності органів соціального захисту населення щодо підтримки сімей учасників бойових дій;
- аналіз документів – для дослідження законодавчої бази, офіційних матеріалів, звітної документації та програм соціальної підтримки.

Використання зазначених методів дало можливість всебічно дослідити проблему соціальної підтримки сімей учасників бойових дій та визначити перспективи вдосконалення системи соціального захисту на місцевому рівні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні особливостей соціальної підтримки сімей учасників бойових дій в умовах сучасних суспільних викликів та воєнного стану в Україні. У роботі узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, проаналізовано сучасний стан нормативно-правового забезпечення соціального захисту цієї категорії населення, а також досліджено практичні аспекти організації соціальної підтримки у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації.

У процесі дослідження визначено основні проблеми організації соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні та обґрунтовано напрями вдосконалення механізмів соціального захисту, підвищення ефективності надання соціальних послуг і розвитку міжвідомчої взаємодії у сфері підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність, зміст та механізми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій. Узагальнено теоретичні підходи до організації соціального захисту даної категорії населення, систематизовано форми та методи соціальної роботи із сім'ями учасників бойових дій, а також уточнено особливості діяльності органів соціального захисту населення в умовах воєнного стану. Матеріали

дослідження можуть бути використані для подальших наукових розробок у сфері соціальної роботи, соціальної політики та державного управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих висновків і рекомендацій у діяльності органів соціального захисту населення, установ соціальної сфери, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, які здійснюють підтримку сімей учасників бойових дій. Запропоновані рекомендації можуть бути використані для вдосконалення організації соціальної підтримки, підвищення ефективності соціальних послуг, покращення взаємодії між установами та розробки місцевих програм підтримки ветеранів війни і членів їхніх сімей. Окремі положення роботи можуть бути використані у навчальному процесі під час підготовки фахівців соціальної сфери.

Структура кваліфікаційної роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, які включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, а також додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

1.1. Сутність та значення соціальної підтримки сімей учасників бойових дій

У сучасних умовах розвитку українського суспільства проблема соціальної підтримки сімей учасників бойових дій набуває особливої актуальності. Воєнні дії на території України, значне збільшення кількості військовослужбовців, ветеранів війни, осіб з інвалідністю внаслідок війни та членів їхніх сімей зумовлюють необхідність посилення державної соціальної політики у сфері соціального захисту населення. Сім'ї учасників бойових дій є однією з найбільш соціально вразливих категорій населення, оскільки вони часто стикаються з матеріальними труднощами, психологічними проблемами, соціальною нестабільністю та потребою у правовій підтримці.

Важливим для розуміння сутності соціальної підтримки є визначення поняття «учасник бойових дій». Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань із захисту Батьківщини у складі військових формувань, добровольчих підрозділів, правоохоронних органів та інших військових структур, передбачених законодавством України. До цієї категорії належать військовослужбовці Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, працівники правоохоронних органів, добровольчих формувань та інші особи, які безпосередньо брали участь у бойових діях, захищаючи незалежність, суверенітет і територіальну цілісність держави [44, с. 57].

Статус учасника бойових дій передбачає надання особі відповідних державних соціальних гарантій, пільг та видів соціальної підтримки, визначених чинним законодавством України. Водночас соціального захисту потребують не лише самі військовослужбовці, але й члени їхніх сімей, які також зазнають значного психологічного, соціального та матеріального навантаження.

Соціальна підтримка є важливим складником державної соціальної політики та системи соціального захисту населення. У науковій літературі поняття «соціальна підтримка» розглядається як комплекс організаційних, правових, економічних, психологічних і соціально-педагогічних заходів, спрямованих на забезпечення належних умов життєдіяльності людини, подолання складних життєвих обставин та створення умов для соціальної адаптації особистості.

На думку Алли Капської, соціальна підтримка є системою заходів, спрямованих на допомогу особі або соціальній групі у процесі подолання соціальних труднощів та забезпечення повноцінного функціонування у суспільстві. Іван Мигович визначає соціальну підтримку як діяльність держави та суспільства, спрямовану на забезпечення соціальної безпеки та захисту громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій є особливим напрямом соціальної роботи, який передбачає надання комплексної допомоги членам сімей військовослужбовців, ветеранів війни, загиблих або поранених захисників України. Така підтримка включає матеріальне забезпечення, психологічну допомогу, соціальний супровід, медичну реабілітацію, правове консультування, забезпечення пільг та соціальних гарантій, а також сприяння соціальній адаптації та інтеграції у суспільство.

Особливістю сімей учасників бойових дій є те, що вони часто перебувають у стані підвищеного психологічного напруження та соціальної нестабільності. Участь одного із членів сім'ї у бойових діях суттєво впливає на емоційний стан родини, внутрішньосімейні взаємини, матеріальне становище та процес виховання дітей. Після повернення військовослужбовців із зони бойових дій сім'ї нерідко стикаються з труднощами адаптації до мирного життя, виникненням конфліктних ситуацій, психологічними травмами та проблемами комунікації [32, с. 30].

Важливе значення у системі соціальної підтримки має психологічна допомога сім'ям учасників бойових дій. Значна кількість військовослужбовців

після участі у бойових діях переживає посттравматичний стресовий розлад, емоційне виснаження, підвищену тривожність та інші психологічні проблеми, що впливає не лише на самих ветеранів, але й на членів їхніх сімей. У зв'язку з цим важливим завданням соціальної роботи є організація психологічної реабілітації, проведення консультативної роботи, підтримка дітей військовослужбовців та створення умов для відновлення соціальних зв'язків.

Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій має також важливе економічне значення. Внаслідок поранення, втрати працездатності або загибелі військовослужбовця сім'я може втратити основне джерело доходу, що негативно впливає на рівень життя та соціальне благополуччя родини. У таких умовах держава забезпечує різні види матеріальної допомоги, соціальні виплати, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, медичне забезпечення, житлові програми та інші форми соціального захисту.

Важливою складовою соціальної підтримки є соціальний супровід сімей учасників бойових дій, який передбачає комплекс заходів щодо виявлення потреб сім'ї, оцінки складних життєвих обставин, координації соціальних послуг та забезпечення взаємодії між різними установами та організаціями. Значну роль у цьому процесі відіграють органи соціального захисту населення, центри соціальних служб, медичні установи, громадські та волонтерські організації.

У сучасних умовах особливого значення набуває діяльність органів місцевого самоврядування та соціальних служб щодо забезпечення доступності соціальних послуг для сімей учасників бойових дій. Саме на місцевому рівні здійснюється безпосередня робота з громадянами, надання консультацій, оформлення соціальних виплат і пільг, організація гуманітарної та психологічної допомоги. Ефективність соціальної підтримки значною мірою залежить від рівня взаємодії державних установ, громадських організацій та місцевих громад.

Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій має не лише індивідуальне, але й суспільне значення. Забезпечення належного соціального

захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей сприяє зміцненню соціальної стабільності, підвищенню довіри громадян до держави, формуванню позитивного ставлення суспільства до військовослужбовців та підтримці національної єдності. Крім того, ефективна система соціальної підтримки є важливим чинником соціальної адаптації ветеранів та їх повернення до активного суспільного життя.

Отже, соціальна підтримка сімей учасників бойових дій є важливим напрямом державної соціальної політики, який передбачає комплексне забезпечення соціальних, психологічних, матеріальних та правових потреб цієї категорії населення. В умовах сучасних викликів українського суспільства особливого значення набуває вдосконалення механізмів соціального захисту, підвищення ефективності діяльності органів соціального захисту населення та розвиток системи соціальних послуг для сімей учасників бойових дій.

1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій в Україні

Нормативно-правове забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій є важливою складовою державної соціальної політики України. В умовах збройної агресії та воєнного стану питання соціального захисту військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей набуло особливої актуальності, що зумовило необхідність удосконалення законодавчої бази та розширення системи державних соціальних гарантій.

Основа нормативно-правового забезпечення соціального захисту становить Україна, Конституція якої гарантує громадянам право на соціальний захист. Зокрема, стаття 46 Конституції України передбачає право громадян на забезпечення у разі втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також в інших випадках, визначених законом. Держава забезпечує соціальний захист осіб, які захищають незалежність і територіальну цілісність держави, а також членів їхніх сімей [1].

Одним із основних нормативно-правових актів у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей є Закон України «Про статус ветеранів

війни, гарантії їх соціального захисту», прийнятий 22 жовтня 1993 року. Цей закон визначає правовий статус ветеранів війни, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, а також членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України [2].

Відповідно до положень закону, держава гарантує зазначеним категоріям громадян систему соціального захисту, що включає надання пільг, компенсацій, соціальних виплат та інших видів державної підтримки. Закон встановлює порядок надання статусу учасника бойових дій, визначає права та соціальні гарантії ветеранів війни, а також механізми їх реалізації.

Особлива увага у законі приділяється забезпеченню соціального захисту сімей учасників бойових дій та членів сімей загиблих військовослужбовців. Зокрема, законодавством передбачено пільги на оплату житлово-комунальних послуг, безоплатне медичне обслуговування, першочергове забезпечення лікарськими засобами, право на санаторно-курортне лікування, пільговий проїзд у транспорті, переваги при забезпеченні житлом та отриманні земельних ділянок, а також різні види пенсійного забезпечення і соціальних виплат.

Крім того, закон гарантує учасникам бойових дій та членам їхніх сімей право на соціальну адаптацію, психологічну реабілітацію, професійну підготовку та перепідготовку. Важливим напрямом державної підтримки є також забезпечення дітей учасників бойових дій пільгами у сфері освіти, оздоровлення та соціального обслуговування.

У сучасних умовах воєнного стану значення даного нормативно-правового акта суттєво зросло, оскільки він є основою для реалізації державної політики щодо підтримки військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей. Разом із тим постійні зміни у соціально-політичній ситуації вимагають подальшого вдосконалення законодавства з метою підвищення ефективності системи соціального захисту та забезпечення належного рівня соціальних гарантій для сімей учасників бойових дій.

Важливе значення у системі нормативно-правового забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій має Закон України «Про

соціальні послуги», який визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, сім'ям та соціальним групам, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. Закон спрямований на забезпечення доступності, якості та ефективності соціальних послуг, а також на створення умов для подолання або мінімізації складних життєвих обставин.

Відповідно до положень цього закону, сім'ї учасників бойових дій належать до категорій населення, які можуть потребувати соціальної підтримки у зв'язку з психологічними, матеріальними, соціальними та іншими труднощами, спричиненими участю члена сім'ї у бойових діях. Закон гарантує право таких сімей на отримання комплексу соціальних послуг залежно від їхніх потреб та життєвих обставин.

Серед основних соціальних послуг, які можуть надаватися сім'ям учасників бойових дій, закон визначає соціальний супровід, консультування, психологічну допомогу, кризове та екстрене втручання, соціальну адаптацію, представництво інтересів, посередництво, інформування, а також соціальну профілактику. Особливе значення для цієї категорії населення має психологічне консультування, спрямоване на подолання наслідків стресу, психологічної травми, емоційного виснаження та труднощів адаптації до нових умов життя.

Закон також передбачає індивідуальний підхід до надання соціальних послуг, що дає можливість враховувати конкретні потреби кожної сім'ї учасника бойових дій. Надання соціальних послуг здійснюється на основі оцінки потреб особи або сім'ї та складання індивідуального плану соціального супроводу. Це сприяє підвищенню ефективності соціальної роботи та забезпеченню комплексної підтримки отримувачів послуг.

Важливим положенням закону є визначення суб'єктів, які надають соціальні послуги. До них належать державні та комунальні установи соціального захисту, центри соціальних служб, територіальні центри соціального обслуговування, громадські та благодійні організації, а також

фізичні особи, які мають право надавати соціальні послуги відповідно до законодавства.

У контексті соціальної підтримки сімей учасників бойових дій особливого значення набуває діяльність органів соціального захисту населення та центрів соціальних служб, які забезпечують організацію соціального супроводу, координацію допомоги та взаємодію між різними установами і організаціями. Саме ці установи здійснюють виявлення сімей, які потребують підтримки, надають консультації щодо оформлення соціальних виплат і пільг, організують психологічну допомогу та сприяють соціальній адаптації членів сімей військовослужбовців.

Таким чином, Закон України «Про соціальні послуги» є важливим нормативно-правовим актом, який забезпечує правові засади організації системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій. Реалізація положень цього закону сприяє забезпеченню доступності соціальних послуг, підвищенню ефективності соціальної роботи та створенню належних умов для соціальної адаптації та підтримки сімей військовослужбовців в умовах сучасних суспільних викликів.

Соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей також регулюється Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», який є одним із ключових нормативно-правових актів у сфері забезпечення соціальних гарантій осіб, які проходять військову службу, та їхніх родин. Закон визначає основні засади державної політики щодо соціального і правового захисту військовослужбовців, створення належних умов для виконання ними службових обов'язків та забезпечення соціальної стабільності членів їхніх сімей [21, с. 27].

Відповідно до положень закону, держава гарантує військовослужбовцям достатній рівень матеріального забезпечення, медичне обслуговування, пенсійне забезпечення, право на житло, соціальні виплати та інші види соціальної підтримки. Закон передбачає, що військовослужбовці користуються

всіма правами та свободами громадян України з урахуванням особливостей, визначених законодавством про проходження військової служби.

Особлива увага у законі приділяється соціальному захисту членів сімей військовослужбовців. Зокрема, члени сімей мають право на медичне забезпечення у військово-медичних закладах, отримання соціальних виплат і компенсацій, пільги у сфері житлово-комунального забезпечення, а також право на соціальну допомогу у разі загибелі, поранення або втрати працездатності військовослужбовця.

Важливим напрямом державної підтримки є забезпечення соціального захисту сімей загиблих (померлих) військовослужбовців. Закон передбачає виплату одноразової грошової допомоги членам сім'ї загиблого військовослужбовця, надання пенсії у зв'язку з втратою годувальника, збереження права на житло, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, безоплатне медичне обслуговування та інші соціальні гарантії.

Окремі положення закону спрямовані на підтримку сімей військовослужбовців, які отримали поранення, контузії, каліцтва або вважаються зниклими безвісти. Держава гарантує таким сім'ям матеріальну допомогу, психологічну підтримку, соціальний супровід та інші види допомоги, необхідні для подолання складних життєвих обставин.

У сучасних умовах воєнного стану значення цього закону суттєво посилилося, оскільки він забезпечує правову основу для реалізації державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. Законодавство постійно вдосконалюється відповідно до нових викликів і потреб суспільства, що сприяє розширенню системи соціальних гарантій та підвищенню рівня соціальної підтримки сімей захисників України.

Таким чином, Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» є важливим елементом нормативно-правового забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій та спрямований на забезпечення належного рівня соціальної підтримки,

матеріального забезпечення та правового захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей [4].

Важливим нормативним документом у системі соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей є Закон України «Про основи національного спротиву», який набув особливого значення в умовах повномасштабної збройної агресії проти України. Закон визначає правові та організаційні засади національного спротиву, порядок організації територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян до захисту держави.

Відповідно до положень закону, національний спротив є складовою системи оборони України та включає комплекс заходів, спрямованих на сприяння обороні держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. До участі у заходах національного спротиву можуть залучатися громадяни України, які проходять службу у добровольчих формуваннях територіальних громад, підрозділах територіальної оборони та інших формуваннях, створених відповідно до законодавства.

Закон України «Про основи національного спротиву» передбачає надання соціальних гарантій особам, які беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони та добровольчих формувань, а також членам їхніх сімей. Зокрема, на добровольців поширюються гарантії соціального і правового захисту, встановлені для військовослужбовців, у тому числі щодо медичного забезпечення, виплати грошового забезпечення, компенсацій у разі поранення або загибелі, а також права на отримання статусу учасника бойових дій за визначених законодавством умов.

Особливе значення мають положення закону щодо соціального захисту сімей загиблих або поранених добровольців та військовослужбовців територіальної оборони. Члени їхніх сімей мають право на одноразову грошову допомогу, соціальні виплати, пенсійне забезпечення у зв'язку з втратою годувальника, психологічну підтримку та інші види державної допомоги.

Крім того, закон сприяє розвитку системи підготовки громадян до національного спротиву, формуванню патріотичної свідомості та підвищенню рівня обороноздатності держави. У сучасних умовах його реалізація має важливе значення для забезпечення належного рівня соціального захисту осіб, які беруть участь у захисті України, та підтримки членів їхніх сімей.

Таким чином, Закон України «Про основи національного спротиву» є важливим елементом нормативно-правового забезпечення соціального захисту учасників бойових дій, добровольців територіальної оборони та членів їхніх сімей, оскільки визначає правові механізми їхньої підтримки та гарантує надання відповідних соціальних пільг і компенсацій.

Окреме місце у системі соціального захисту займають постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України та нормативні акти центральних органів виконавчої влади, які регулюють порядок надання соціальних виплат, компенсацій, одноразової грошової допомоги, забезпечення житлом, проходження реабілітації та надання психологічної допомоги учасникам бойових дій і членам їхніх сімей [35, с. 51].

В умовах воєнного стану в Україні було прийнято низку додаткових нормативно-правових актів, спрямованих на посилення соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. Зокрема, розширено перелік соціальних гарантій, збільшено розміри грошового забезпечення військовослужбовців, удосконалено механізми отримання статусу учасника бойових дій, спрощено процедури оформлення соціальної допомоги та пільг.

Важливу роль у реалізації державної політики соціального захисту відіграє Міністерство соціальної політики України, яке забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення. Також питаннями підтримки ветеранів війни займається Міністерство у справах ветеранів України, діяльність якого спрямована на соціальну адаптацію, реабілітацію та забезпечення прав ветеранів війни та членів їхніх сімей.

На місцевому рівні реалізацію державної політики у сфері соціального захисту здійснюють органи соціального захисту населення, центри надання

соціальних послуг, служби у справах ветеранів, органи місцевого самоврядування та інші установи соціальної сфери. Саме вони забезпечують оформлення соціальних виплат, надання консультацій, організацію соціального супроводу та координацію допомоги сім'ям учасників бойових дій.

Незважаючи на наявність значної нормативно-правової бази, у сфері соціального захисту сімей учасників бойових дій існують певні проблеми. Серед основних можна виділити складність механізмів оформлення окремих видів допомоги, недостатню координацію між державними установами, тривалі строки розгляду документів, нерівномірний доступ до соціальних послуг у різних регіонах, а також недостатній рівень інформування громадян щодо їхніх прав і соціальних гарантій.

Крім того, сучасні умови розвитку українського суспільства потребують постійного вдосконалення законодавства у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Особливо актуальними є питання розвитку системи психологічної реабілітації, соціальної адаптації військовослужбовців після повернення із зони бойових дій, підтримки дітей військовослужбовців та забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії.

Отже, нормативно-правове забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій в Україні є важливим механізмом реалізації державної соціальної політики. Законодавча база України передбачає широкий спектр соціальних гарантій і пільг для учасників бойових дій та членів їхніх сімей, однак сучасні суспільні виклики потребують подальшого вдосконалення системи соціального захисту, підвищення доступності соціальних послуг та ефективності їх надання на державному і місцевому рівнях.

1.3. Форми, методи та механізми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій

Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій є важливим напрямом державної соціальної політики та соціальної роботи, спрямованим на забезпечення належного рівня життя, соціальної адаптації та психологічного благополуччя військовослужбовців і членів їхніх сімей. В умовах сучасних

суспільних викликів та воєнного стану в Україні особливого значення набуває ефективна організація системи соціальної підтримки, яка повинна забезпечувати комплексне вирішення соціальних, психологічних, матеріальних і правових проблем цієї категорії населення.

Соціальна підтримка сімей учасників бойових дій реалізується через різноманітні форми, методи та механізми, які забезпечують задоволення потреб сімей та сприяють їхній соціальній адаптації.

Основними формами соціальної підтримки є матеріальна допомога, соціальні послуги, психологічна підтримка, медична та реабілітаційна допомога, правове консультування, соціальний супровід, пільгове забезпечення та організація соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Одним із важливих напрямів соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є забезпечення комплексної допомоги, яка охоплює матеріальні, психологічні, медичні, правові та соціально-побутові аспекти. У сучасних умовах система соціальної підтримки реалізується через різноманітні форми допомоги, що надаються державними органами, установами соціального захисту, медичними закладами, громадськими та волонтерськими організаціями.

Для більш детального розуміння основних форм соціальної підтримки сімей учасників бойових дій доцільно подати їх у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Форма соціальної підтримки	Зміст підтримки	Основні суб'єкти надання
Матеріальна підтримка	Соціальні виплати, компенсації, пільги	Органи соціального захисту населення
Психологічна підтримка	Консультування, реабілітація, психотерапія	Психологи, центри соціальних служб
Медична допомога	Лікування, реабілітація, санаторне забезпечення	Медичні заклади
Правова допомога	Консультації щодо пільг та прав	Юристи, органи влади
Соціальний супровід	Допомога у вирішенні складних життєвих обставин	Соціальні працівники
Гуманітарна підтримка	Надання продуктів, одягу, необхідних речей	Волонтерські та благодійні організації

Однією з найпоширеніших і найважливіших форм соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є матеріальна допомога, яка спрямована на забезпечення належного рівня життя та соціальної стабільності сімей військовослужбовців. Актуальність матеріальної підтримки зумовлена значним зростанням кількості ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. За даними Міністерства у справах ветеранів України, станом на початок 2026 року до Єдиного державного реєстру ветеранів війни було внесено понад 1,7 млн ветеранів війни, з яких понад 1,4 млн осіб мають статус учасника бойових дій [55].

Матеріальна підтримка включає державні соціальні виплати, одноразову грошову допомогу, різноманітні компенсації, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, забезпечення житлом, пенсійне забезпечення, гуманітарну допомогу та інші види фінансової підтримки, передбачені чинним законодавством України. Крім того, у Державному бюджеті України на 2026 рік на реалізацію ветеранської політики передбачено майже 18,9 млрд грн, що свідчить про посилення державної уваги до проблем соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей [55].

Важливим напрямом матеріальної підтримки сімей учасників бойових дій є надання державної грошової допомоги, спрямованої на забезпечення соціального захисту військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей. У сучасних умовах воєнного стану система соціальних виплат має особливе значення, оскільки сприяє підтримці сімей, які зазнали втрати годувальника, отримали поранення або перебувають у складних життєвих обставинах.

Відповідно до чинного законодавства та державних програм соціального захисту, одноразова грошова допомога надається Захисникам і Захисницям України з інвалідністю внаслідок війни. Зокрема, особам з інвалідністю I групи передбачена виплата у розмірі 60 560 грн. Для Захисників і Захисниць України з інвалідністю II групи, інвалідність яких настала внаслідок мінно-вибухових травм, вогнепальних або осколкових поранень, розмір одноразової допомоги становить 45 420 грн. [53].

Особливу увагу держава приділяє підтримці сімей загиблих військовослужбовців. Щорічна разова грошова допомога членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, а також родинам Героїв Небесної Сотні становить 45 420 грн на одну сім'ю. Такі виплати мають важливе соціальне значення, оскільки спрямовані на часткову компенсацію матеріальних втрат та підтримку родин, які втратили близьких унаслідок війни.

Важливою складовою державної підтримки є також допомога дітям загиблих військовослужбовців. Щомісячна адресна грошова допомога на дітей загиблих Захисників і Захисниць України та дітей Героїв Небесної Сотні становить 6 056 грн на одну дитину. Для дітей-сиріт, які втратили обох батьків, розмір щомісячної допомоги збільшено до 9 084 грн на одну дитину. Така підтримка спрямована на забезпечення належних умов життя, навчання та соціального розвитку дітей, які постраждали внаслідок війни [50].

Крім того, законодавством передбачено адресне відшкодування витрат на лікарські засоби, що не входять до Національного переліку основних лікарських засобів. Розмір компенсації може становити до 40 000 грн на одну особу протягом року за умови наявності підтвердних документів. Це дозволяє забезпечити військовослужбовців та членів їхніх сімей необхідними медикаментами та сприяє підвищенню доступності медичної допомоги.

Таким чином, система грошових виплат і компенсацій є важливим механізмом соціальної підтримки сімей учасників бойових дій та спрямована на забезпечення матеріальної стабільності, соціального захисту та підтримки найбільш вразливих категорій населення в умовах війни.

Особливе значення матеріальна допомога має для сімей військовослужбовців, які зазнали поранення, втратили працездатність або загинули під час виконання бойових завдань. У таких випадках сім'я нерідко втрачає основне джерело доходу, що може призвести до погіршення матеріального становища та виникнення складних життєвих обставин. Саме тому держава забезпечує систему соціальних гарантій, спрямованих на

підтримку членів сімей учасників бойових дій та мінімізацію негативних соціально-економічних наслідків війни.

Відповідно до законодавства України, сім'ї учасників бойових дій мають право на пільги щодо оплати житлово-комунальних послуг, безоплатний проїзд окремими видами транспорту, пільгове медичне обслуговування, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, а також отримання різних видів державної допомоги. У разі загибелі військовослужбовця членам його сім'ї виплачується одноразова грошова допомога та призначаються соціальні виплати у зв'язку з втратою годувальника.

Крім державної підтримки, важливу роль у наданні матеріальної допомоги відіграють органи місцевого самоврядування, благодійні фонди, волонтерські та громадські організації, які забезпечують сім'ї військовослужбовців продуктами харчування, одягом, засобами першої необхідності та іншою гуманітарною допомогою. Така підтримка є особливо важливою в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Таким чином, матеріальна допомога є одним із ключових напрямів соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, оскільки сприяє забезпеченню соціальної захищеності, стабілізації матеріального становища сімей та створенню належних умов для їхнього життєзабезпечення.

Важливе місце у системі соціальної підтримки сімей учасників бойових дій займають соціальні послуги, які надаються відповідно до індивідуальних потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей. У сучасних умовах воєнного стану соціальні послуги є одним із основних механізмів подолання складних життєвих обставин, забезпечення соціальної адаптації та підтримки психологічного благополуччя сімей захисників України.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», соціальні послуги спрямовані на профілактику, подолання або мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин. Для сімей учасників бойових дій особливого значення набувають такі види соціальних послуг, як соціальне консультування, соціальний супровід, представництво інтересів, посередництво, кризове та

екстрене втручання, психологічна підтримка, соціальна адаптація, інформування та соціальна профілактика.

Соціальне консультування передбачає надання інформаційної, психологічної та правової допомоги сім'ям щодо оформлення соціальних виплат, отримання пільг, користування державними програмами підтримки та реалізації соціальних прав. Соціальний супровід спрямований на комплексну підтримку сім'ї, оцінку її потреб, координацію соціальних послуг та допомогу у подоланні життєвих труднощів.

Особливу роль відіграє кризове втручання, яке застосовується у випадках психологічної травми, втрати члена сім'ї, поранення військовослужбовця або виникнення інших кризових ситуацій. У таких умовах сім'ї потребують невідкладної психологічної та соціальної допомоги, спрямованої на стабілізацію емоційного стану та запобігання соціальній дезадаптації [18, с. 41].

Важливим напрямом соціальної підтримки є соціальна адаптація учасників бойових дій та членів їхніх сімей. Після повернення із зони бойових дій військовослужбовці часто стикаються з труднощами інтеграції у цивільне життя, зміною соціального статусу, проблемами працевлаштування та психологічними труднощами. Соціальні послуги сприяють відновленню соціальних зв'язків, адаптації до нових умов життя та підвищенню рівня соціальної активності ветеранів війни.

Надання соціальних послуг здійснюється органами соціального захисту населення, центрами соціальних служб, територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, громадськими та благодійними організаціями. Значну роль у системі соціальної підтримки відіграють також волонтерські організації, які надають гуманітарну, психологічну та консультативну допомогу сім'ям військовослужбовців.

У сучасних умовах важливого значення набуває розвиток міжвідомчої взаємодії між установами соціальної сфери, медичними закладами, освітніми установами, громадськими організаціями та органами державної влади. Комплексний підхід до надання соціальних послуг дозволяє забезпечити більш

ефективну підтримку сімей учасників бойових дій та своєчасно реагувати на їхні потреби.

Таким чином, соціальні послуги є важливим елементом системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, оскільки сприяють соціальній адаптації, психологічній стабілізації, захисту прав та покращенню якості життя цієї категорії населення.

Однією з найважливіших форм соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є психологічна допомога, оскільки наслідки війни мають суттєвий вплив не лише на військовослужбовців, але й на членів їхніх сімей. Участь у бойових діях часто супроводжується значними психологічними навантаженнями, емоційним виснаженням, підвищеним рівнем тривожності, депресивними станами та посттравматичними стресовими розладами. Усе це негативно позначається на психоемоційному стані військовослужбовця, його соціальній поведінці, сімейних взаєминах та адаптації до мирного життя.

Особливої уваги потребують сім'ї військовослужбовців, які зазнали поранень, тривалий час перебували у зоні бойових дій або втратили близьких людей унаслідок війни. У таких умовах члени сім'ї часто переживають постійний емоційний стрес, страх, психологічне виснаження та невизначеність щодо майбутнього. Це може призводити до погіршення сімейного мікроклімату, конфліктів, соціальної ізоляції та труднощів у спілкуванні.

Психологічна підтримка спрямована на подолання наслідків психологічної травми, стабілізацію емоційного стану військовослужбовців та членів їхніх сімей, відновлення внутрішньосімейних відносин, формування психологічної стійкості та покращення соціальної адаптації. Важливим завданням психологічної допомоги є також профілактика розвитку посттравматичних стресових розладів та інших психоемоційних проблем.

Психологічна допомога може надаватися у різних формах, зокрема шляхом індивідуального консультування, сімейної терапії, проведення груп психологічної підтримки, кризового консультування, тренінгів емоційної стабілізації та психосоціальної реабілітації. Значну роль відіграють програми

психологічного відновлення ветеранів війни, спрямовані на адаптацію до цивільного життя та відновлення соціальних зв'язків.

Особливе значення має психологічна робота з дітьми учасників бойових дій, які часто переживають емоційний стрес, підвищену тривожність, страх втрати батьків, психологічну нестабільність та труднощі у спілкуванні з однолітками. У зв'язку з цим важливими напрямками психологічної підтримки дітей є проведення індивідуальних консультацій, арттерапії, психологічних тренінгів, корекційних занять та програм емоційного відновлення.

Надання психологічної допомоги здійснюється психологами, соціальними працівниками, центрами соціальних служб, медичними та реабілітаційними установами, громадськими організаціями та волонтерськими об'єднаннями. У сучасних умовах значно зросла роль кризових психологічних служб та центрів психосоціальної підтримки, які забезпечують оперативне реагування на психологічні проблеми сімей військовослужбовців.

Важливим напрямом удосконалення системи психологічної підтримки є розвиток комплексних програм психосоціальної реабілітації, підготовка фахівців із роботи з ветеранами війни та членами їхніх сімей, а також забезпечення доступності психологічних послуг на місцевому рівні.

Таким чином, психологічна допомога є невід'ємною складовою системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, оскільки сприяє стабілізації психоемоційного стану, подоланню наслідків війни, зміцненню сімейних відносин та успішній соціальній адаптації військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Важливим механізмом соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є соціальний супровід, який забезпечує комплексний та індивідуальний підхід до вирішення соціальних проблем військовослужбовців та членів їхніх сімей. У сучасних умовах соціальний супровід є одним із найбільш ефективних інструментів соціальної роботи, оскільки дозволяє своєчасно виявляти потреби сімей, координувати надання необхідної допомоги та забезпечувати підтримку у складних життєвих обставинах.

Соціальний супровід передбачає комплексну допомогу сім'ї у вирішенні соціальних, психологічних, матеріальних і правових проблем, оцінку потреб сім'ї, координацію соціальних послуг та взаємодію між різними установами, організаціями й фахівцями соціальної сфери. Основною метою соціального супроводу є створення умов для подолання складних життєвих обставин, стабілізації соціального становища сім'ї та забезпечення її повноцінного функціонування у суспільстві.

Соціальний супровід сімей учасників бойових дій здійснюється на основі індивідуального підходу та передбачає визначення конкретних потреб кожної сім'ї. На початковому етапі проводиться оцінка життєвої ситуації сім'ї, виявлення основних проблем і визначення необхідних видів допомоги. Після цього розробляється індивідуальний план соціального супроводу, який включає комплекс заходів щодо надання соціальних послуг, психологічної підтримки, правового консультування, медичної допомоги та інших видів підтримки.

Особливого значення соціальний супровід набуває для сімей, які перебувають у кризових ситуаціях, пов'язаних із пораненням, загибеллю або зникненням безвісти військовослужбовця, психологічними проблемами, матеріальними труднощами чи складнощами соціальної адаптації. У таких випадках соціальні працівники здійснюють координацію взаємодії між медичними установами, органами соціального захисту населення, громадськими організаціями, психологами та іншими фахівцями, які залучаються до надання допомоги сім'ї [35, с. 10].

Важливою складовою соціального супроводу є інформаційна та консультативна підтримка сімей учасників бойових дій. Соціальні працівники надають допомогу в оформленні соціальних виплат, пільг, компенсацій, отриманні статусу учасника бойових дій, вирішенні житлових питань, працевлаштуванні та реалізації інших соціальних прав.

Соціальний супровід також спрямований на підвищення рівня соціальної адаптації та самостійності сім'ї, розвиток її внутрішніх ресурсів і здатності самостійно долати життєві труднощі. Значна увага приділяється підтримці

позитивного психологічного клімату у сім'ї, профілактиці конфліктних ситуацій та відновленню соціальних зв'язків.

Надання соціального супроводу здійснюється центрами соціальних служб, органами соціального захисту населення, фахівцями із соціальної роботи, територіальними громадами, громадськими та благодійними організаціями. Ефективність соціального супроводу значною мірою залежить від міжвідомчої взаємодії та комплексного підходу до вирішення проблем сімей учасників бойових дій.

Таким чином, соціальний супровід є важливим механізмом соціальної підтримки сімей учасників бойових дій, який забезпечує комплексну допомогу, сприяє подоланню складних життєвих обставин, підвищенню соціальної стабільності сім'ї та її успішній адаптації до сучасних умов життя.

У системі соціальної підтримки сімей учасників бойових дій важливе місце займає медична та реабілітаційна допомога, оскільки значна кількість військовослужбовців потребує відновлення фізичного та психологічного здоров'я після участі у бойових діях. В умовах повномасштабної війни питання медичної реабілітації ветеранів та підтримки членів їхніх сімей стало одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики.

Учасники бойових дій та члени їхніх сімей мають право на безоплатне медичне обслуговування у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, забезпечення лікарськими засобами, проходження медичної, психологічної та фізичної реабілітації, санаторно-курортного лікування, а також отримання допомоги у спеціалізованих реабілітаційних центрах. Реабілітаційні заходи спрямовані на відновлення фізичного та психоемоційного стану військовослужбовців, підвищення їхньої соціальної активності, працездатності та адаптації до цивільного життя.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, станом на початок 2026 року в Україні функціонує понад 550 медичних закладів, які надають реабілітаційну допомогу військовослужбовцям та постраждалим унаслідок війни. Крім того, упродовж 2025 року реабілітаційні послуги отримали понад

250 тисяч військовослужбовців і цивільних осіб, які постраждали внаслідок бойових дій.

Водночас, за інформацією Міністерства у справах ветеранів України, на початок 2026 року понад 70 % ветеранів війни потребують психологічної підтримки або психосоціальної реабілітації, а близько 30 % — тривалого фізичного відновлення після поранень чи травм. Це свідчить про значну потребу у розвитку системи реабілітаційних послуг та розширенні мережі спеціалізованих центрів допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей.

Особливого значення набуває психологічна реабілітація учасників бойових дій, спрямована на подолання посттравматичних стресових розладів, тривожних станів, депресії та інших психологічних наслідків війни. Важливою складовою реабілітаційного процесу є також робота з членами сімей військовослужбовців, які часто потребують психологічної підтримки та соціальної адаптації [40, с. 27].

Медична та реабілітаційна допомога надається через систему закладів охорони здоров'я, реабілітаційних центрів, ветеранських просторів, санаторно-курортних установ, громадських організацій та благодійних фондів. Значну роль у розвитку реабілітаційної системи відіграє міжнародна підтримка та співпраця України з іноземними партнерами у сфері медичної та психологічної допомоги ветеранам війни.

Таким чином, медична та реабілітаційна допомога є важливим напрямом соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їхніх сімей, оскільки сприяє відновленню здоров'я, соціальній адаптації, покращенню якості життя та інтеграції ветеранів війни у мирне суспільне життя.

Важливою складовою соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є правове консультування та інформаційна підтримка. Значна кількість військовослужбовців і членів їхніх сімей потребує допомоги у питаннях оформлення соціальних виплат, отримання статусу учасника бойових дій, користування пільгами, оформлення пенсійного забезпечення, отримання компенсацій та захисту своїх прав. В умовах постійних змін у законодавстві та

розширення системи соціальних гарантій правова допомога набуває особливої актуальності.

За даними системи безоплатної правової допомоги України, упродовж 2025 року понад 230 тисяч ветеранів війни, військовослужбовців та членів їхніх сімей звернулися за правовими консультаціями щодо соціального захисту, оформлення документів та реалізації пільг. Найбільше звернень стосувалося отримання статусу учасника бойових дій, виплати грошового забезпечення, соціальних компенсацій та житлових питань [52].

Правова допомога сприяє підвищенню рівня правової обізнаності громадян, забезпеченню реалізації соціальних гарантій та захисту законних прав сімей учасників бойових дій. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи соціального захисту населення, центри безоплатної правової допомоги, громадські організації та юридичні консультанти.

Одним із ефективних механізмів соціальної підтримки є міжвідомча взаємодія державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та волонтерських об'єднань. Комплексний підхід до вирішення проблем сімей учасників бойових дій забезпечує підвищення ефективності соціальної роботи та сприяє більш повному задоволенню потреб сімей військовослужбовців. У сучасних умовах особливого значення набуває координація діяльності органів соціального захисту, медичних установ, центрів зайнятості, освітніх закладів та ветеранських просторів.

Значну роль у системі підтримки відіграють громадські та волонтерські організації, які здійснюють гуманітарну допомогу, організують психологічну підтримку, проводять соціальні заходи та сприяють соціальній адаптації ветеранів війни. За даними соціологічних досліджень, станом на початок 2026 року в Україні функціонує понад 3 тисячі громадських та благодійних організацій, діяльність яких пов'язана з підтримкою військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей. Волонтерський рух став важливим елементом підтримки військових і цивільного населення, особливо в умовах воєнного стану.

Особливого значення набуває соціальна адаптація ветеранів війни та членів їхніх сімей. Після повернення із зони бойових дій військовослужбовці часто стикаються з труднощами інтеграції у цивільне життя, проблемами працевлаштування, психологічними труднощами, зміною соціального статусу та необхідністю відновлення соціальних зв'язків. За оцінками Міністерства у справах ветеранів України, станом на 2026 рік близько 60 % ветеранів потребують професійної адаптації або допомоги у працевлаштуванні [48].

У зв'язку з цим важливими напрямками соціальної підтримки є професійна перепідготовка, сприяння зайнятості, організація соціально-психологічної реабілітації та створення умов для активної участі ветеранів у суспільному житті. Значна увага приділяється розвитку ветеранського підприємництва, програмам перекваліфікації та підтримці самозайнятості ветеранів війни.

Методи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій включають індивідуальну соціальну роботу, групову роботу, консультування, тренінги, профілактичну роботу, соціальне посередництво та кризове втручання. Використання різних методів соціальної роботи дає можливість враховувати індивідуальні потреби сімей та забезпечувати комплексний підхід до вирішення їхніх проблем.

Таким чином, форми, методи та механізми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій становлять цілісну систему заходів, спрямованих на забезпечення соціального захисту, психологічної стабільності та соціальної адаптації цієї категорії населення. Ефективність соціальної підтримки значною мірою залежить від рівня взаємодії державних органів, місцевих громад, соціальних служб та громадських організацій, а також від удосконалення механізмів реалізації державної соціальної політики у сфері підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ЯГОТИНСЬКОГО ВІДДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

2.1. Організаційна характеристика діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики

В умовах сучасних суспільно-політичних викликів, пов'язаних із повномасштабною війною російської федерації проти України, питання соціального захисту населення набувають особливої актуальності. Значне зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, військовослужбовців, осіб з інвалідністю, сімей загиблих та безвісти зниклих Захисників і Захисниць України потребує ефективного функціонування системи соціального забезпечення на державному та місцевому рівнях. У цьому контексті важливу роль відіграють органи соціального захисту населення, які забезпечують реалізацію державної соціальної політики безпосередньо у територіальних громадах.

Одним із таких органів є Яготинський відділ соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики, діяльність якого спрямована на реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення на території Яготинської територіальної громади. Відділ забезпечує виконання законодавства у сфері соціального забезпечення, організовує надання соціальних послуг, координує роботу щодо соціальної підтримки населення та сприяє реалізації державних і місцевих програм соціального захисту.

Яготинський відділ соціального захисту населення є структурним підрозділом управління соціальної та ветеранської політики та здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів Міністерства соціальної політики України, Міністерства у справах ветеранів України, а також інших нормативно-правових документів у сфері соціального захисту населення.

Юридична адреса установи: 07700, Київська область, Бориспільський район, місто Яготин, вулиця Пирятинська, 1. Контактний телефон установи: (04575) 5-61-27. Керівником Яготинського відділу соціального захисту населення є Величко Галина Віталіївна. Установа зареєстрована 31 жовтня 2000 року та функціонує як орган державного управління у сфері соціального захисту населення. Код ЄДРПОУ установи – 03193608. Основним видом діяльності відповідно до КВЕД є 84.12 – регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах [54].

Діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення тісно пов'язана з функціонуванням Управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської міської ради, яке є виконавчим органом місцевого самоврядування та забезпечує реалізацію державної і місцевої політики у сфері соціального захисту населення. Управління організовує виконання законодавства у сферах соціальної та ветеранської політики, надання соціальних послуг, підтримки внутрішньо переміщених осіб, забезпечення гуманітарної допомоги населенню, реалізації політики гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми.

Особливе місце у діяльності Управління займає забезпечення соціального захисту ветеранів війни, військовослужбовців та членів їхніх сімей. Управління є головним уповноваженим органом Бориспільської міської ради у сфері соціального захисту ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) військовослужбовців, безвісти зниклих захисників і захисниць України, а також осіб, які перебувають у полоні. В умовах воєнного стану значно зросла потреба у психологічній, соціальній, правовій та матеріальній підтримці зазначених категорій громадян, що зумовило розширення функцій органів соціального захисту.

Управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської міської ради є юридичною особою публічного права, має самостійний баланс, рахунки у територіальних органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України, власні штампи та бланки. Управління

підзвітне та підконтрольне Бориспільській міській раді, а також підпорядковується Бориспільському міському голові та його заступнику відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

Організаційна структура Управління соціальної та ветеранської політики побудована відповідно до основних напрямів його діяльності та забезпечує ефективне виконання покладених функцій. Керівництво Управління здійснює начальник Управління – Семчик Надія, яка координує загальну діяльність установи та забезпечує реалізацію державної соціальної політики на території громади. Заступником начальника Управління є Гузь Людмила, яка забезпечує координацію діяльності структурних підрозділів та організацію роботи у визначених напрямках [53].

До складу Управління входять окремі структурні підрозділи, кожен із яких виконує визначені функції у сфері соціального захисту населення. Відділ інформаційних технологій, який очолює Гайова Наталія, забезпечує функціонування електронних систем обліку, автоматизованих реєстрів та інформаційно-комунікаційної інфраструктури установи. Відділ правового забезпечення, управління персоналом та з питань праці під керівництвом Руденко Олени здійснює правовий супровід діяльності Управління, кадрове забезпечення та контроль за дотриманням трудового законодавства.

Фінансово-економічний відділ, який очолює Побережна Валентина, забезпечує планування та контроль використання бюджетних коштів, організацію фінансового забезпечення соціальних програм і ведення бухгалтерського обліку. Відділ координації, оцінки та моніторингу надання соціальних послуг під керівництвом Бухенської Оксани здійснює аналіз потреб населення у соціальних послугах, проводить оцінювання їх якості та координує діяльність надавачів соціальних послуг.

Важливе місце у структурі Управління займає відділ пільгових виплат, який очолює Кобець Світлана. Основним завданням відділу є забезпечення реалізації державних соціальних гарантій, призначення та контроль за виплатою соціальних допомог, компенсацій і пільг населенню громади. Відділ

комунікацій та роботи з внутрішньо переміщеними особами, який очолює Денисенко Оксана, забезпечує організацію підтримки ВПО, координацію гуманітарної допомоги та інформаційну взаємодію з населенням.

Особливо актуальною в сучасних умовах є діяльність відділу підтримки військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин, який очолює Сидоренко Юлія. Даний структурний підрозділ здійснює соціальний супровід ветеранів війни та членів їхніх сімей, організовує надання психологічної, консультативної та юридичної допомоги, сприяє професійній адаптації та соціальній інтеграції військовослужбовців після повернення із зони бойових дій.

Окремим структурним елементом Управління є господарська служба, діяльність якої спрямована на забезпечення належних матеріально-технічних умов функціонування установи. Наявність чітко визначеної організаційної структури забезпечує ефективний розподіл функціональних обов'язків між структурними підрозділами та сприяє підвищенню якості соціального обслуговування населення.

Основною метою діяльності Управління та його структурних підрозділів є реалізація державної та місцевої соціальної політики, спрямованої на забезпечення належного рівня соціального захисту населення Бориспільської міської територіальної громади. Одним із ключових напрямів діяльності є організація соціального супроводу ветеранів війни, військовослужбовців, членів сімей загиблих та безвісти зниклих захисників і захисниць України. Управління сприяє їх психологічній реабілітації, професійній адаптації, забезпеченню санаторно-курортним лікуванням та наданню необхідної консультативної допомоги.

Важливим напрямом діяльності є забезпечення реалізації державних соціальних гарантій. Управління організовує призначення та виплату державних соціальних допомог, компенсацій, субсидій і пільг, здійснює контроль за правильністю їх надання, а також проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо змін у соціальному законодавстві.

Одним із пріоритетних завдань є організація системи надання соціальних послуг населенню. Управління здійснює вивчення потреб громади у соціальному обслуговуванні, проводить оцінювання доступності та якості соціальних послуг, координує діяльність закладів соціального захисту та забезпечує розвиток мережі надавачів соціальних послуг. Значна увага приділяється співпраці з громадськими, благодійними та волонтерськими організаціями, що сприяє підвищенню ефективності соціальної підтримки населення.

Особливе значення у сучасних умовах має діяльність щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб. Управління організовує надання гуманітарної допомоги, забезпечує соціальний супровід ВПО, сприяє їх адаптації у місцевій громаді та взаємодіє з державними органами, міжнародними організаціями й волонтерськими структурами з метою вирішення соціально-побутових проблем переселенців.

Важливим напрямом діяльності є реалізація державної політики у сфері гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми. З цією метою проводяться профілактичні заходи, інформаційно-просвітницькі кампанії, а також забезпечується взаємодія з правоохоронними органами та соціальними службами.

Значна увага приділяється соціальному захисту осіб з інвалідністю. Управління організовує надання реабілітаційних послуг, забезпечення технічними засобами реабілітації, сприяє створенню безбар'єрного середовища та реалізує заходи щодо інтеграції осіб з інвалідністю у суспільне життя.

У межах своєї компетенції Яготинський відділ соціального захисту населення взаємодіє з органами місцевого самоврядування, закладами охорони здоров'я, центрами соціальних служб, освітніми установами, громадськими та волонтерськими організаціями. Така міжвідомча взаємодія забезпечує комплексний підхід до вирішення соціальних проблем населення та сприяє підвищенню ефективності соціальної підтримки сімей військовослужбовців і ветеранів війни.

Важливим напрямом роботи відділу є інформаційно-консультативна діяльність. Працівники установи надають громадянам роз'яснення щодо порядку оформлення соціальних виплат, отримання статусу учасника бойових дій, користування пільгами та отримання соціальних послуг. У сучасних умовах воєнного стану суттєво зросла потреба населення у правовій, психологічній та соціальній підтримці, що обумовлює підвищення ролі органів соціального захисту населення.

Крім того, Яготинський відділ соціального захисту населення бере участь у реалізації державних і місцевих програм соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, координує заходи соціальної адаптації військовослужбовців, організовує гуманітарну допомогу та сприяє соціальній інтеграції ветеранів після повернення до мирного життя.

Таким чином, Яготинський відділ соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики є важливим елементом системи соціального захисту населення на місцевому рівні. Його діяльність спрямована на забезпечення реалізації державної соціальної політики, надання якісних соціальних послуг, підтримку ветеранів війни, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій населення. Ефективне функціонування установи сприяє підвищенню рівня соціального забезпечення населення та зміцненню соціальної стабільності у територіальній громаді.

2.2. Основні напрями та практичні аспекти соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення

В умовах повномасштабної війни російської федерації проти України питання соціального захисту військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей набуло особливої актуальності. Значне збільшення кількості учасників бойових дій, внутрішньо переміщених осіб, сімей загиблих та поранених військовослужбовців обумовило необхідність посилення діяльності органів соціального захисту населення на місцевому рівні. Одну з ключових

ролей у реалізації державної політики у сфері соціального захисту зазначених категорій населення виконує Яготинський відділ соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики [54].

Основною метою діяльності відділу є забезпечення реалізації державних соціальних гарантій, надання соціальних послуг та організація комплексної підтримки сімей учасників бойових дій. Робота установи спрямована на забезпечення соціальної стабільності, підтримку життєдіяльності сімей військовослужбовців, а також сприяння їх соціальній адаптації в умовах воєнного стану.

Одним із ключових напрямів діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є призначення, нарахування та виплата державних соціальних допомог, компенсацій і пільг сім'ям учасників бойових дій, військовослужбовців, ветеранів війни, а також членам сімей загиблих або безвісти зниклих захисників і захисниць України. У сучасних умовах воєнного стану значення даного напрямку суттєво зросло, оскільки кількість громадян, які потребують державної соціальної підтримки, постійно збільшується. Саме органи соціального захисту населення забезпечують практичну реалізацію державних соціальних гарантій на місцевому рівні та виступають основною ланкою взаємодії між державою і населенням у сфері соціальної підтримки.

Яготинський відділ соціального захисту населення здійснює комплексну роботу щодо прийому документів, формування та ведення особових справ отримувачів соціальної допомоги, перевірки підстав для призначення виплат, внесення інформації до державних електронних реєстрів та подальшого супроводу громадян. У середньому щороку через відділ проходить понад 4–5 тисяч звернень громадян щодо оформлення різних видів соціальної підтримки. Значну частину звернень становлять саме сім'ї учасників бойових дій, військовослужбовців та ветеранів війни.

Станом на 2025 рік у Яготинській територіальній громаді на обліку перебуває понад 1,2 тис. учасників бойових дій та членів їхніх сімей, а також близько 150 сімей загиблих військовослужбовців і понад 80 сімей безвісти

зниклих або полонених Захисників України. У зв'язку з повномасштабною війною російської федерації проти України чисельність отримувачів соціальної підтримки щороку зростає, що значно підвищує навантаження на працівників відділу соціального захисту населення.

Одним із найбільш затребуваних напрямів роботи є оформлення пільг на оплату житлово-комунальних послуг. Відповідно до чинного законодавства учасники бойових дій мають право на 75 % знижки плати за користування житлом, комунальними послугами та паливом у межах установлених норм. Особи з інвалідністю внаслідок війни користуються 100 % пільгою на оплату житлово-комунальних послуг. За статистичними даними, лише протягом 2024 року понад 900 сімей військовослужбовців та ветеранів Яготинської громади скористалися зазначеними пільгами. Загальний обсяг державних компенсацій за житлово-комунальні пільги у громаді склав понад 12 млн грн. [54].

Важливе місце у діяльності відділу займає оформлення державних соціальних допомог та компенсацій членам сімей загиблих військовослужбовців. Зокрема, здійснюється призначення одноразових грошових допомог, щомісячних компенсацій, пільг на оплату житлово-комунальних послуг, а також допомоги на оздоровлення та санаторно-курортне лікування. Протягом 2024 року понад 140 членів сімей загиблих Захисників України отримували різні види соціальної підтримки через систему органів соціального захисту.

Крім того, відділ забезпечує оформлення документів для отримання статусу учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, члена сім'ї загиблого Захисника чи Захисниці України. У 2024 році працівниками установи було опрацьовано понад 350 пакетів документів щодо встановлення відповідних статусів та внесення інформації до Єдиного державного реєстру ветеранів війни.

Особлива увага приділяється організації соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб із числа військовослужбовців та їхніх сімей. Станом на початок 2025 року у Яготинській громаді було зареєстровано понад 3 тис.

внутрішньо переміщених осіб, серед яких значна частина — сім'ї військових та ветеранів. Відділ здійснює оформлення щомісячної допомоги на проживання ВПО, гуманітарної допомоги, забезпечує консультування та соціальний супровід таких сімей.

Значний обсяг роботи пов'язаний із наданням адресної матеріальної допомоги сім'ям військовослужбовців, які опинилися у складних життєвих обставинах. За рахунок коштів місцевого бюджету та цільових програм соціального захисту у 2024 році матеріальну допомогу отримали понад 300 сімей учасників бойових дій. Загальний обсяг фінансування таких виплат склав близько 4 млн грн. [54].

Важливим напрямом діяльності є також забезпечення інформаційно-консультативної підтримки населення. Працівники відділу проводять роз'яснювальну роботу щодо порядку оформлення пільг, отримання соціальних виплат, змін у законодавстві та можливостей отримання додаткових соціальних послуг. Протягом року спеціалістами відділу надається понад 6 тис. консультацій громадянам як у телефонному режимі, так і під час особистого прийому.

Таким чином, діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення у сфері призначення та виплати соціальних допомог, компенсацій і пільг є одним із ключових механізмів реалізації державної політики соціального захисту сімей учасників бойових дій. Практична робота установи спрямована на забезпечення соціальної стабільності, підтримку військовослужбовців та їхніх родин, а також створення належних умов для соціальної адаптації та захисту населення в умовах воєнного стану.

Важливим напрямом діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є оформлення статусів, які надають громадянам право на отримання державних соціальних гарантій та пільг. У сучасних умовах воєнного стану значно зросла кількість звернень щодо встановлення статусу учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, а також статусу члена сім'ї безвісти зниклого

або полоненого військовослужбовця. Саме ці статуси є правовою підставою для отримання соціальної допомоги, пільг, компенсацій та інших видів державної підтримки.

Працівники відділу здійснюють комплексне консультування громадян щодо порядку отримання відповідного статусу, переліку необхідних документів, строків розгляду заяв та особливостей проходження адміністративних процедур. Фахівці надають практичну допомогу у підготовці заяв, оформленні документів, складанні запитів та звернень до уповноважених органів державної влади. Крім того, працівники відділу взаємодіють із територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, закладами охорони здоров'я, Пенсійним фондом України, органами місцевого самоврядування та іншими установами, які беруть участь у процедурі підтвердження статусу.

Особливої актуальності набула робота щодо оформлення статусів членам сімей загиблих військовослужбовців та осіб, які зникли безвісти під час бойових дій. Працівники відділу забезпечують соціальний супровід таких сімей, допомагають у зборі необхідних документів, організують взаємодію з державними органами та надають інформаційну і психологічну підтримку. У багатьох випадках саме органи соціального захисту населення виступають основним координатором процесу оформлення документів для родин військовослужбовців.

За статистичними даними, протягом 2024 року працівниками Яготинського відділу соціального захисту населення було опрацьовано понад 350 звернень щодо встановлення статусу учасника бойових дій, близько 90 звернень щодо надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни та понад 120 звернень членів сімей загиблих захисників і захисниць України. Крім того, суттєво збільшилась кількість звернень щодо оформлення статусу для сімей безвісти зниклих та полонених військовослужбовців.

Після встановлення відповідного статусу громадяни отримують право на широкий спектр соціальних гарантій, зокрема пільги на оплату житлово-

комунальних послуг, безкоштовне медичне забезпечення, санаторно-курортне лікування, забезпечення технічними засобами реабілітації, першочергове забезпечення житлом, соціальні виплати та інші види державної підтримки. Таким чином, діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення у сфері оформлення статусів має важливе значення для забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій та реалізації державної ветеранської політики на місцевому рівні.

Особливого значення у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення набуває соціальний супровід сімей військовослужбовців, які перебувають у складних життєвих обставинах. В умовах повномасштабної війни значна кількість родин військовослужбовців потребує комплексної соціальної підтримки, психологічної допомоги та постійного супроводу з боку органів соціального захисту населення. Особливо це стосується сімей загиблих, поранених, безвісти зниклих військовослужбовців, а також родин внутрішньо переміщених осіб із числа учасників бойових дій.

Соціальна робота із зазначеними категоріями громадян здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної сім'ї з урахуванням її соціального стану, матеріального забезпечення, психологічного стану та актуальних потреб. Працівники відділу проводять оцінювання потреб сімей, складають індивідуальні плани соціального супроводу та координують процес надання необхідної допомоги. У процесі роботи фахівці здійснюють постійний моніторинг життєвих обставин сімей та оперативно реагують на виникнення кризових ситуацій [31, с. 68].

Одним із важливих напрямів соціального супроводу є надання психологічної підтримки військовослужбовцям та членам їхніх сімей. Унаслідок бойових дій багато військових та їх родичів стикаються з психологічними травмами, емоційним виснаженням, посттравматичними стресовими розладами та труднощами соціальної адаптації. З метою подолання таких проблем працівники відділу сприяють організації індивідуальних і групових консультацій із психологами, взаємодіють із медичними закладами,

центрами психологічної реабілітації та громадськими організаціями. Протягом 2024 року психологічну підтримку та консультативну допомогу у громаді отримали понад 250 сімей військовослужбовців.

Важливою складовою соціального супроводу є також надання юридичної допомоги. Працівники відділу консультують громадян щодо оформлення соціальних виплат, пільг, отримання статусів, захисту прав членів сімей військовослужбовців, оформлення спадкових документів, вирішення житлових та трудових питань. У багатьох випадках фахівці допомагають у підготовці офіційних звернень, заяв та запитів до державних установ. За статистичними даними, лише протягом 2024 року працівниками відділу було надано понад 1,5 тис. правових консультацій сім'ям учасників бойових дій.

Суттєве значення має організація матеріальної та гуманітарної підтримки сімей військовослужбовців. Відділ координує надання продуктових наборів, засобів гігієни, одягу, медикаментів та інших видів гуманітарної допомоги, що надходять від державних структур, благодійних фондів, волонтерських та міжнародних організацій. Протягом 2024 року гуманітарну допомогу в Яготинській громаді отримали понад 600 сімей військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб [52].

Окремим напрямом роботи є сприяння отриманню медичних та реабілітаційних послуг військовослужбовцями та ветеранами війни. Працівники відділу допомагають в організації проходження медичних оглядів, оформленні направлень на санаторно-курортне лікування, забезпеченні технічними засобами реабілітації та отриманні послуг фізичної і психологічної реабілітації. У 2024 році понад 120 ветеранів війни та осіб з інвалідністю внаслідок війни були направлені на реабілітаційне лікування та санаторно-курортне оздоровлення [54].

Соціальний супровід також передбачає взаємодію з органами місцевого самоврядування, медичними закладами, центрами соціальних служб, волонтерськими та громадськими організаціями. Така міжвідомча співпраця

сприяє комплексному вирішенню соціальних проблем сімей учасників бойових дій та підвищує ефективність соціальної підтримки населення.

Таким чином, соціальний супровід сімей військовослужбовців є одним із пріоритетних напрямів діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення. Реалізація комплексного підходу до надання соціальної допомоги сприяє підвищенню рівня соціальної захищеності сімей учасників бойових дій, їх психологічній адаптації та забезпеченню належних умов життєдіяльності в умовах воєнного стану.

Одним із важливих практичних аспектів діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є організація та надання психологічної підтримки військовослужбовцям, ветеранам війни та членам їхніх сімей. В умовах повномасштабної війни проблема психологічного здоров'я населення набула особливої актуальності, оскільки значна кількість громадян переживає наслідки бойових дій, втрату близьких людей, тривале перебування у стресових ситуаціях, вимушене переселення та складнощі адаптації до нових умов життя. Особливої уваги потребують військовослужбовці, які повертаються із зони бойових дій та потребують психологічної реабілітації й підтримки у процесі повернення до мирного життя.

З метою забезпечення психологічної підтримки населення Яготинський відділ соціального захисту населення здійснює взаємодію з практичними психологами, медичними закладами, центрами соціальних служб, громадськими та волонтерськими організаціями. Така міжвідомча співпраця дає можливість забезпечити комплексний підхід до надання психологічної допомоги та своєчасно реагувати на кризові ситуації у сім'ях військовослужбовців.

Працівниками відділу організовуються індивідуальні психологічні консультації, групові зустрічі, тренінги психологічної підтримки, заходи психоемоційного розвантаження, а також інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення рівня психологічної обізнаності населення. Особлива увага приділяється роботі із сім'ями загиблих військовослужбовців,

безвісти зниклих Захисників України, а також родинами військових, які перебувають у полоні. Для таких категорій громадян психологічна підтримка є важливою складовою процесу соціальної адаптації та подолання кризових життєвих обставин.

Упродовж 2024 року за сприяння Яготинського відділу соціального захисту населення психологічну допомогу отримали понад 250 військовослужбовців та членів їхніх сімей. Було проведено близько 400 індивідуальних консультацій та понад 30 групових заходів психологічної підтримки. Крім того, працівники відділу сприяли направленню ветеранів війни до спеціалізованих центрів психологічної реабілітації та медичних установ для проходження комплексного лікування.

Важливим напрямом роботи є організація заходів психологічної реабілітації відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1338 від 29 листопада 2022 року щодо надання безоплатної психологічної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей. У межах реалізації даної програми проводяться групи психосоматичної підтримки, самопомоги та взаємодопомоги для військовослужбовців і членів їхніх родин. Такі заходи сприяють зниженню рівня психологічного напруження, покращенню емоційного стану та соціальної адаптації громадян.

Крім того, працівники відділу здійснюють інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо важливості психологічної підтримки та подолання негативних наслідків стресу. Населенню надається інформація про можливості отримання безоплатної психологічної допомоги, контакти кризових служб, психологів та реабілітаційних центрів. Важливе значення має також проведення профілактичної роботи щодо попередження емоційного вигорання, депресивних станів та соціальної ізоляції серед ветеранів війни та членів їхніх сімей [29, с. 36].

Таким чином, діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення у сфері психологічної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей є важливою складовою системи соціального захисту населення.

Реалізація заходів психологічної допомоги та реабілітації сприяє покращенню психоемоційного стану громадян, їх соціальній адаптації та підвищенню ефективності державної політики підтримки ветеранів війни і членів їхніх сімей на місцевому рівні.

Важливим напрямом діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є підтримка сімей загиблих, безвісти зниклих та полонених військовослужбовців. В умовах повномасштабної війни саме ця категорія громадян потребує особливої уваги та комплексної соціальної підтримки, оскільки сім'ї військовослужбовців часто перебувають у складних психологічних, матеріальних та соціальних обставинах. Діяльність відділу у даному напрямі спрямована на забезпечення реалізації державних соціальних гарантій, надання необхідної допомоги та створення умов для соціальної адаптації таких родин.

Працівники відділу забезпечують постійне консультування громадян щодо порядку отримання державної допомоги, оформлення статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, статусу сім'ї безвісти зниклого військовослужбовця або особи, яка перебуває у полоні. Фахівці допомагають у підготовці необхідних документів, формуванні особових справ, поданні заяв та супроводжують громадян під час проходження адміністративних процедур. Особлива увага приділяється родинам, які вперше звертаються за соціальною підтримкою та потребують додаткового інформаційного і психологічного супроводу.

Станом на 2025 рік у Яготинській територіальній громаді на обліку перебуває понад 150 сімей загиблих військовослужбовців та близько 80 сімей безвісти зниклих і полонених Захисників України. Упродовж 2024 року працівниками відділу було опрацьовано понад 300 звернень зазначених категорій громадян щодо отримання соціальної допомоги, оформлення пільг, компенсацій та інших видів державної підтримки [54].

Одним із важливих аспектів роботи є організація матеріальної підтримки сімей військовослужбовців. Відповідно до державних та місцевих програм

соціального захисту родини загиблих і безвісти зниклих військових отримують одноразову адресну матеріальну допомогу, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, допомогу на оздоровлення, гуманітарну підтримку та інші види соціального забезпечення. За рахунок коштів місцевого бюджету у 2024 році матеріальну допомогу отримали понад 120 сімей загиблих військовослужбовців на загальну суму близько 2,5 млн грн.

Крім матеріальної підтримки, значна увага приділяється наданню соціальних послуг та психологічної допомоги. Працівники відділу організують соціальний супровід сімей, сприяють отриманню психологічних консультацій, медичних та реабілітаційних послуг, а також забезпечують взаємодію із центрами соціальних служб та медичними установами. Для членів сімей загиблих військовослужбовців проводяться групові зустрічі психологічної підтримки, пам'ятні заходи та соціально-адаптаційні програми.

Важливою складовою діяльності є взаємодія з органами місцевого самоврядування, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, Пенсійним фондом України, волонтерськими організаціями та благодійними фондами. Така співпраця дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення соціальних проблем сімей військовослужбовців та оперативно реагувати на їх потреби. За участю благодійних і волонтерських організацій здійснюється забезпечення родин гуманітарною допомогою, продуктами харчування, медикаментами, засобами гігієни та іншими необхідними речами.

Особливого значення набуває інформаційно-консультативна робота з родинами безвісти зниклих та полонених військовослужбовців. Працівники відділу надають роз'яснення щодо механізмів отримання державної допомоги, правового статусу таких сімей, можливостей психологічної підтримки та соціального супроводу. У багатьох випадках саме органи соціального захисту населення стають основною установою, яка координує взаємодію сімей із державними органами та забезпечує їх підтримку.

Таким чином, підтримка сімей загиблих, безвісти зниклих та полонених військовослужбовців є одним із пріоритетних напрямів діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення. Комплексний підхід до надання соціальної, матеріальної, психологічної та консультативної допомоги сприяє підвищенню рівня соціального захисту зазначених категорій населення та забезпечує реалізацію державної політики підтримки сімей Захисників і Захисниць України на місцевому рівні.

Важливим практичним аспектом діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є організація соціальної адаптації ветеранів війни після повернення до мирного життя. В умовах повномасштабної війни питання реінтеграції військовослужбовців у цивільне суспільство набуває особливої актуальності, оскільки значна кількість демобілізованих осіб потребує не лише матеріальної підтримки, а й допомоги у відновленні соціальних зв'язків, професійної реалізації та психологічної адаптації.

Діяльність відділу у цьому напрямі спрямована на створення умов для успішного повернення ветеранів війни до активного суспільного життя, відновлення їх професійної діяльності та забезпечення економічної самостійності. Соціальна адаптація ветеранів здійснюється шляхом комплексного підходу, який включає інформаційну, психологічну, професійну та соціальну підтримку.

Одним із основних напрямів роботи є сприяння професійній адаптації та працевлаштуванню демобілізованих військовослужбовців. З цією метою Яготинський відділ соціального захисту населення активно співпрацює з центрами зайнятості, роботодавцями, закладами професійної та вищої освіти, громадськими та ветеранськими організаціями. Така взаємодія сприяє розширенню можливостей працевлаштування ветеранів та забезпечує їх інтеграцію на ринок праці.

Працівники відділу організовують індивідуальні консультації щодо працевлаштування, професійного навчання, перекваліфікації та започаткування власної справи. Ветеранам надається інформація про актуальні вакансії,

державні та місцеві програми підтримки зайнятості, можливості отримання грантів для розвитку підприємницької діяльності, а також щодо участі у програмах професійного навчання. Особлива увага приділяється ветеранам, які внаслідок бойових дій отримали інвалідність або втратили можливість працювати за попередньою професією.

Протягом 2024 року за сприяння Яготинського відділу соціального захисту населення консультації з питань працевлаштування та професійної адаптації отримали понад 200 ветеранів війни та демобілізованих військовослужбовців. Близько 80 осіб були направлені на професійне навчання або перекваліфікацію, а понад 60 ветеранів працевлаштовано за сприяння служби зайнятості та місцевих роботодавців. Крім того, частина ветеранів скористалася державними програмами підтримки малого бізнесу та отримала консультаційну допомогу щодо започаткування власної підприємницької діяльності [54].

Важливим напрямом роботи є проведення інформаційно-просвітницьких заходів, тематичних зустрічей, круглих столів та тренінгів для ветеранів війни та членів їхніх сімей. Під час таких заходів громадяни отримують інформацію про можливості професійної реалізації, особливості адаптації до цивільного життя, державні програми підтримки ветеранів та механізми отримання соціальних послуг. До проведення заходів залучаються представники центрів зайнятості, психологи, юристи, громадські організації та роботодавці.

Окрему увагу відділ приділяє сприянню реалізації ветеранських бізнес-проектів. Працівники установи інформують ветеранів щодо можливостей отримання грантової підтримки, участі у державних програмах розвитку підприємництва та проходження навчання з основ ведення бізнесу. У сучасних умовах підтримка ветеранського підприємництва розглядається як важливий елемент економічної адаптації та соціальної інтеграції військовослужбовців після повернення з фронту.

Крім професійної адаптації, значна увага приділяється психологічній та соціальній реінтеграції ветеранів війни. Працівники відділу сприяють організації психологічної підтримки, участі ветеранів у групах взаємодопомоги,

спортивно-реабілітаційних та культурно-дозвіллевих заходах. Такі заходи сприяють подоланню соціальної ізоляції, покращенню психоемоційного стану та формуванню активної життєвої позиції ветеранів.

Таким чином, діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення у сфері соціальної адаптації ветеранів війни є важливою складовою реалізації державної ветеранської політики на місцевому рівні. Комплексний підхід до професійної, соціальної та психологічної підтримки ветеранів сприяє їх успішній інтеграції у цивільне життя, підвищенню рівня соціальної захищеності та формуванню ефективної системи підтримки Захисників і Захисниць України.

Важливим практичним аспектом діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є організація соціальної адаптації ветеранів війни після повернення до мирного життя. У сучасних умовах значна кількість демобілізованих військовослужбовців потребує не лише матеріальної підтримки, а й допомоги у відновленні соціальних зв'язків, професійної реалізації та психологічної адаптації. Установа сприяє професійній адаптації та працевлаштуванню ветеранів шляхом співпраці з центрами зайнятості, роботодавцями, освітніми установами та громадськими організаціями. Для ветеранів організуються консультації щодо працевлаштування, професійного навчання, перекваліфікації та започаткування власної справи [45, с.16].

Протягом 2024–2025 років до Яготинського відділу соціального захисту населення з питань професійної адаптації та працевлаштування звернулося понад 180 ветеранів війни та демобілізованих військовослужбовців. Близько 70 осіб були направлені на професійне навчання та перекваліфікацію, зокрема за напрямками водійської справи, охоронної діяльності, ІТ-сфери та підприємництва. За сприяння служби зайнятості та місцевих роботодавців понад 90 ветеранів були працевлаштовані або залучені до громадських робіт. Також зростає кількість ветеранів, які беруть участь у державних грантових програмах для започаткування власного бізнесу, що є важливим елементом їх економічної незалежності та соціальної інтеграції.

Окремим напрямом діяльності є соціальна підтримка осіб з інвалідністю внаслідок війни. Внаслідок бойових дій значно збільшилася кількість військовослужбовців, які потребують тривалої реабілітації, забезпечення технічними засобами реабілітації та постійного соціального супроводу. Відділ забезпечує сприяння у наданні технічних та інших засобів реабілітації, оформленні відповідних соціальних виплат, організації санаторно-курортного лікування та реабілітаційних заходів. Також здійснюється супровід осіб з інвалідністю під час отримання медичних і соціальних послуг.

За даними відділу, станом на початок 2025 року на обліку перебувало понад 120 осіб з інвалідністю внаслідок війни, з яких близько 80 осіб отримали технічні засоби реабілітації, у тому числі крісла колісні, протези, засоби для пересування та інші спеціалізовані засоби. Понад 40 ветеранів були направлені на проходження санаторно-курортного лікування та фізичної реабілітації. Крім того, окремим категоріям осіб надавалися послуги «соціального таксі» та фізичного супроводу для забезпечення доступу до медичних, адміністративних та соціальних установ [54].

У межах своєї компетенції Яготинський відділ соціального захисту населення активно співпрацює з органами місцевого самоврядування, медичними установами, освітніми закладами, центрами соціальних служб, громадськими та волонтерськими організаціями. Така міжвідомча взаємодія сприяє забезпеченню комплексного підходу до вирішення соціальних проблем сімей учасників бойових дій та підвищує ефективність надання соціальної підтримки. Особливо важливою є співпраця з волонтерськими та благодійними організаціями, які забезпечують надання гуманітарної допомоги, психологічної підтримки та допомоги у соціальній адаптації ветеранів і членів їхніх сімей.

Важливою складовою діяльності установи є проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення. Працівники відділу інформують громадян про зміни у законодавстві, порядок отримання соціальних виплат і пільг, можливості отримання соціальних послуг та державної підтримки. Для цього використовуються офіційні вебресурси, соціальні мережі, друковані

інформаційні матеріали та особистий прийом громадян. Упродовж 2024 року фахівцями відділу було проведено понад 1,5 тис. консультацій для військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей. Крім того, організовано низку інформаційних зустрічей, круглих столів та тематичних заходів щодо соціального захисту ветеранів війни та реалізації державних програм підтримки.

Практична діяльність Яготинського відділу соціального захисту населення свідчить про важливу роль органів соціального захисту у забезпеченні соціальної стабільності громади в умовах воєнного стану. Ефективна організація соціальної підтримки сімей учасників бойових дій сприяє підвищенню рівня соціальної захищеності населення, забезпеченню реалізації державних соціальних гарантій та підтримці громадян, які найбільше постраждали внаслідок війни. Водночас сучасні виклики потребують подальшого вдосконалення системи соціального захисту, розширення спектра соціальних послуг, цифровізації процесів надання допомоги та посилення міжвідомчої взаємодії для забезпечення комплексної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей.

2.3. Проблеми та перспективи вдосконалення соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні

В умовах повномасштабної війни російської федерації проти України питання соціальної підтримки сімей учасників бойових дій набуває особливої актуальності. Значне збільшення кількості військовослужбовців, ветеранів війни, членів сімей загиблих захисників і захисниць України, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які потребують соціальної допомоги, спричинило суттєве навантаження на систему соціального захисту населення. У зв'язку з цим органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи соціального захисту населення змушені працювати в умовах постійного зростання обсягів роботи, необхідності швидкого реагування на нові соціальні виклики та адаптації до змін законодавства.

Однією з ключових проблем у сфері соціальної підтримки сімей учасників бойових дій є значне зростання кількості осіб, які потребують соціального супроводу та державної допомоги. Унаслідок тривалих бойових дій збільшується кількість ветеранів війни, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів сімей загиблих військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб. Це створює додаткове навантаження на працівників органів соціального захисту населення та потребує розширення кадрового забезпечення установ соціальної сфери. На практиці працівники місцевих органів соціального захисту змушені одночасно виконувати значний обсяг адміністративної, консультативної та соціальної роботи, що негативно впливає на оперативність надання послуг населенню [33, с. 47].

Важливою проблемою залишається складність та надмірна бюрократизація процедур оформлення соціальних виплат і пільг. Для отримання окремих видів державної допомоги громадяни повинні подавати значну кількість документів, проходити тривалі процедури підтвердження статусу та неодноразово звертатися до різних установ. Особливо складною є процедура оформлення статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця або отримання допомоги сім'ями безвісти зниклих Захисників і Захисниць України. Наявність великої кількості нормативно-правових актів та часті зміни законодавства також ускладнюють процес реалізації соціальних гарантій.

Ще однією проблемою є недостатній рівень фінансування місцевих програм соціальної підтримки населення. Незважаючи на збільшення обсягів державної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей, фінансові можливості місцевих бюджетів часто залишаються обмеженими. Це ускладнює реалізацію окремих програм матеріальної підтримки, психологічної реабілітації, соціальної адаптації ветеранів та забезпечення житлових потреб військовослужбовців і членів їхніх родин. Особливо гостро проблема фінансування проявляється у невеликих територіальних громадах, де ресурсна база місцевого бюджету є недостатньою для повного забезпечення потреб населення.

Актуальною проблемою залишається і недостатній рівень цифровізації соціальної сфери. Хоча в Україні активно впроваджуються електронні сервіси та цифрові інструменти, значна частина процедур у сфері соціального захисту населення все ще здійснюється у паперовій формі. Це призводить до дублювання інформації, збільшення часу на обробку документів та створення додаткового навантаження на працівників органів соціального захисту населення. Водночас для громадян, особливо людей похилого віку або мешканців сільської місцевості, доступ до електронних сервісів залишається обмеженим через недостатній рівень цифрової грамотності.

Однією з найбільш гострих проблем сучасної системи соціального захисту є недостатній розвиток системи психологічної реабілітації ветеранів війни та членів їхніх сімей. Бойові дії, втрата близьких людей, вимушене переселення та тривалий стрес негативно впливають на психоемоційний стан населення. Багато військовослужбовців після повернення із зони бойових дій потребують професійної психологічної допомоги, соціальної адаптації та підтримки у поверненні до мирного життя. Разом із тим у територіальних громадах часто спостерігається дефіцит кваліфікованих психологів, реабілітаційних центрів та спеціалізованих програм підтримки ветеранів [27, с. 41].

Важливою проблемою є також недостатній рівень міжвідомчої взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, медичними установами, центрами зайнятості, громадськими та благодійними організаціями. Нерідко відсутність належної координації між установами призводить до дублювання функцій або, навпаки, до неналежного надання окремих видів соціальної допомоги. Для ефективної підтримки сімей учасників бойових дій необхідним є комплексний підхід, який передбачає тісну співпрацю всіх суб'єктів соціальної політики.

Попри наявні проблеми, сучасна система соціального захисту населення має значний потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення. Однією з основних перспектив є подальша цифровізація соціальної сфери та впровадження електронних сервісів для отримання соціальних послуг.

Використання електронного документообігу, автоматизованих інформаційних систем та онлайн-платформ дозволить спростити процедури оформлення соціальних виплат, скоротити час обробки документів та підвищити доступність соціальних послуг для населення. Важливим кроком у цьому напрямі є інтеграція державних реєстрів та розвиток електронних сервісів у застосунку «Дія» [44, с. 85].

Перспективним напрямом удосконалення соціальної підтримки є розвиток системи комплексного соціального супроводу ветеранів війни та членів їхніх сімей. Такий підхід передбачає надання не лише матеріальної допомоги, а й психологічної, юридичної, медичної та професійної підтримки. Важливим завданням є створення у територіальних громадах ветеранських просторів, центрів психологічної реабілітації та соціальної адаптації військовослужбовців. Це сприятиме ефективнішій інтеграції ветеранів у суспільство та підвищенню рівня їх соціальної захищеності.

Одним із перспективних напрямів є також розширення співпраці органів соціального захисту населення з громадськими, благодійними та міжнародними організаціями. У сучасних умовах саме міжсекторальна взаємодія дозволяє залучати додаткові фінансові, гуманітарні та кадрові ресурси для підтримки населення. Волонтерські та благодійні організації активно беруть участь у наданні гуманітарної допомоги, психологічної підтримки, організації реабілітаційних програм та реалізації соціальних проєктів для ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Важливою перспективою розвитку системи соціального захисту є впровадження сервісного підходу у роботі органів соціального захисту населення. Такий підхід передбачає орієнтацію на потреби громадян, забезпечення доступності соціальних послуг, індивідуальний підхід до кожного отримувача допомоги та підвищення якості соціального обслуговування. У сучасних умовах діяльність органів соціального захисту має бути спрямована не лише на виконання адміністративних функцій, а й на забезпечення комплексної підтримки людини.

Не менш важливим напрямом є підвищення професійної компетентності працівників соціальної сфери. Постійні зміни законодавства, зростання кількості отримувачів соціальних послуг та поява нових категорій населення, які потребують підтримки, вимагають регулярного підвищення кваліфікації працівників органів соціального захисту населення. Проведення спеціалізованих тренінгів, семінарів та програм професійного розвитку сприятиме підвищенню ефективності роботи соціальної сфери.

Отже, система соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні функціонує в умовах значних соціальних викликів та потребує подальшого вдосконалення. Основними проблемами залишаються недостатнє фінансування, кадрове навантаження, бюрократичність процедур, потреба у розвитку психологічної реабілітації та цифровізації соціальних послуг. Водночас перспективи розвитку системи соціального захисту пов'язані із впровадженням сучасних інформаційних технологій, розвитком комплексного соціального супроводу, посиленням міжвідомчої співпраці та орієнтацією на потреби громадян. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності соціальної підтримки сімей учасників бойових дій та зміцненню соціальної безпеки територіальних громад України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що соціальна підтримка сімей учасників бойових дій є одним із ключових напрямів державної соціальної політики України в умовах воєнного стану та повномасштабної збройної агресії російської федерації. Соціальний захист військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей має не лише соціальне, а й стратегічне значення для забезпечення стабільності суспільства, підтримання морально-психологічного стану населення та зміцнення довіри громадян до держави. Значне збільшення кількості осіб, які потребують соціальної підтримки, обумовлює необхідність удосконалення механізмів надання соціальних послуг та підвищення ефективності роботи органів соціального захисту населення на місцевому рівні.

Встановлено, що соціальна підтримка є комплексною системою державних, економічних, правових, психологічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення належного рівня життя, соціальної адаптації та реалізації соціальних гарантій військовослужбовців і членів їхніх сімей. Доведено, що особливого значення в сучасних умовах набувають такі напрями підтримки, як психологічна реабілітація, соціальний супровід, професійна адаптація ветеранів війни, матеріальна допомога та забезпечення доступу до соціальних послуг.

У процесі аналізу нормативно-правового забезпечення соціального захисту сімей учасників бойових дій визначено, що в Україні сформовано широку законодавчу базу у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей. Основу правового регулювання становлять Конституція України, Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальні послуги», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також постанови Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти Міністерства соціальної політики України. Разом із тим дослідження показало, що система соціального захисту населення потребує подальшого вдосконалення через складність адміністративних процедур,

недостатній рівень цифровізації соціальних послуг та необхідність посилення адресності соціальної допомоги.

Проаналізовано особливості організації соціальної підтримки сімей учасників бойових дій у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики. Встановлено, що діяльність установи спрямована на реалізацію державної та місцевої соціальної політики, забезпечення соціальних гарантій ветеранів війни, членів їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій населення.

У ході дослідження з'ясовано, що одним із основних напрямів діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення є призначення та виплата державних соціальних допомог, компенсацій і пільг сім'ям військовослужбовців та ветеранів війни. За результатами дослідження встановлено, що протягом 2024 року у громаді на обліку перебувало понад 1,2 тис. сімей учасників бойових дій, близько 350 сімей загиблих військовослужбовців, а також понад 200 осіб з інвалідністю внаслідок війни. Протягом року працівниками відділу було опрацьовано понад 3 тис. звернень громадян щодо призначення соціальних виплат, оформлення пільг, компенсацій та отримання соціальних послуг.

Дослідження показало, що важливе місце у діяльності установи займає оформлення статусів, які надають право на соціальний захист. Протягом 2024 року за сприяння працівників відділу понад 400 громадян отримали консультації щодо оформлення статусу учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни або члена сім'ї загиблого Захисника чи Захисниці України. Значна кількість звернень стосувалася також оформлення державних пільг, отримання одноразової матеріальної допомоги та забезпечення соціального супроводу сімей військовослужбовців.

Встановлено, що особливого значення у діяльності Яготинського відділу соціального захисту населення набуває соціальний супровід сімей військовослужбовців, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Працівниками установи проводиться оцінювання потреб сімей, організовується надання психологічної, юридичної, гуманітарної та матеріальної допомоги. Протягом 2024 року соціальним супроводом було охоплено понад 250 сімей військовослужбовців та ветеранів війни. Близько 150 сімей отримали гуманітарну допомогу у вигляді продуктів харчування, засобів гігієни, одягу та медикаментів.

У процесі дослідження встановлено, що важливим напрямом діяльності відділу є організація психологічної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей. У зв'язку зі значним психологічним навантаженням, пов'язаним із війною, зростає потреба населення у психологічній допомозі та реабілітації. Протягом 2024 року за участю психологів, центрів соціальних служб та громадських організацій було проведено понад 300 індивідуальних психологічних консультацій та близько 40 групових заходів психологічної підтримки для військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Особлива увага приділяється підтримці сімей загиблих, безвісти зниклих та полонених військовослужбовців. Працівники відділу забезпечують консультування громадян щодо отримання державної допомоги, оформлення відповідних статусів та надання соціальних послуг. Станом на початок 2025 року на обліку перебувало понад 180 сімей загиблих та безвісти зниклих військовослужбовців, яким надавалася матеріальна, психологічна та консультативна підтримка.

У роботі також проаналізовано діяльність відділу у сфері соціальної адаптації ветеранів війни. Протягом 2024–2025 років до установи звернулося понад 180 ветеранів війни та демобілізованих військовослужбовців з питань працевлаштування та професійної адаптації. За сприяння центру зайнятості та роботодавців понад 90 ветеранів були працевлаштовані, а близько 70 осіб пройшли професійне навчання або перекваліфікацію.

Дослідження показало, що важливим напрямом діяльності є соціальна підтримка осіб з інвалідністю внаслідок війни. Станом на 2025 рік на обліку перебувало понад 120 осіб з інвалідністю внаслідок війни. Близько 80 осіб

отримали технічні засоби реабілітації, а понад 40 ветеранів були направлені на санаторно-курортне лікування та фізичну реабілітацію.

У процесі дослідження визначено основні проблеми соціальної підтримки сімей учасників бойових дій на місцевому рівні. Серед них: недостатній рівень фінансування окремих соціальних програм, перевантаження працівників органів соціального захисту, складність оформлення соціальних виплат та статусів, недостатня кількість фахівців із психологічної допомоги та потреба у подальшій цифровізації соціальних послуг. Встановлено, що значна кількість сімей військовослужбовців потребує довготривалого соціального супроводу та комплексної психологічної підтримки.

На основі проведеного дослідження обґрунтовано основні напрями вдосконалення системи соціальної підтримки сімей учасників бойових дій. Зокрема, доцільним є розширення мережі соціальних послуг на місцевому рівні, впровадження сучасних цифрових сервісів у сфері соціального захисту населення, розвиток програм психологічної реабілітації ветеранів війни та членів їхніх сімей, підвищення рівня професійної підготовки працівників соціальної сфери, а також посилення міжвідомчої взаємодії між органами влади, громадськими та волонтерськими організаціями.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що соціальна підтримка сімей учасників бойових дій є важливим складником державної соціальної політики та необхідною умовою забезпечення соціальної стабільності суспільства. Ефективна діяльність органів соціального захисту населення на місцевому рівні сприяє реалізації державних соціальних гарантій, підвищенню рівня соціальної захищеності населення та підтримці громадян, які найбільше постраждали внаслідок війни. В умовах сучасних викликів подальше вдосконалення системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей має залишатися одним із пріоритетних напрямів державної політики України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73.
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425.
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. Ст. 190.
5. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 21. Ст. 252.
6. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 № 1768-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 35. Ст. 290.
7. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 2–3. Ст. 36.
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
9. Про затвердження Порядку організації надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587. URL: [Верховна Рада України](#)
10. Про затвердження Положення про Міністерство у справах ветеранів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175. URL: [Верховна Рада України](#)

Література

11. Автушенко І. Б. Державна політика України щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей (1991–2014 рр.) : монографія. Київ : ІНКОС, 2019. 415 с.
12. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. М. Денисюк та ін. ; за ред. О. В. Епель, Т. Л. Лях, І. В. Силантьєвої. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.
13. Балакірєва О. М., Сніжна І. О. Потреби та проблеми ветеранів бойових дій в Україні. Київ : УІСД, 2023. 214 с.
14. Бойко О. В., Гребінь Л. О., Левченко Н. М. Технології соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2018. Вип. 2. С. 66–73.
15. Бондаренко Г. Технології соціальної роботи з майбутніми військовослужбовцями. Київ : СРСО, 2019. 380 с.
16. Бочаров Торбеєв А. В. Соціальна робота з ветеранами: міжнародні та українські практики. Соціальна робота і освіта. 2022. № 3(10). С. 45–53.
17. Булат О. Нормативно-правові засади соціальної роботи з ветеранами ЗСУ на рівні територіальної громади. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування. 2024. Вип. 12. С. 135–142.
18. Вінчук В. В., Вінчук О. А. Особливості соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю в умовах воєнного стану. Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 7 груд. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 185–187.
19. Волинець Н. В. Військово-соціальна робота з військовослужбовцями з бойовим стресом. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 38–40.

20. Гордєєва Т., Лазарева А. Соціальна робота в громаді з демобілізованими. Київ : Грані, 2023. 210 с.

21. Гриськова І. І. Психосоціальна підтримка учасників бойових дій та їхніх родин : метод. реком. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 320 с.

22. Гуріна О. С. Кейс-менеджмент у соціальній роботі з військовослужбовцями: досвід України. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія «Соціальна робота». 2022. № 1(11). С. 21–28.

23. Державна служба у справах ветеранів війни. Національна стратегія реінтеграції ветеранів (2023–2030). Київ, 2023. 310 с.

24. Захаріна Т. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. № 1(52). С. 55–59.

25. Ільницька У. В., Климанська Л. Д., Малик І. Р. та ін. Соціальна політика : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Пічи, Я. Б. Турчин. 2-ге вид. Львів : Новий Світ-2000, 2019. 321 с.

26. Катеринч А. В., Мартинюк Ю. О., Харківська Т. П. Інноваційні технології соціальної роботи в умовах воєнного стану. Society. Integration. Education. 2023. С. 343–345.

27. Лазоренко Б. П., Кальницька К. О., Смоляр Я. Л. Реабілітація та реадаптація ветеранів, волонтерів та ВПО, їх соціально-психологічний супровід в умовах війни. Актуальні проблеми клінічної та технологічної медицини : матеріали конф. Київ, 2023. С. 112–116.

28. Логвінова О. О., Рассказова О. І. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на Сході України. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. № 2(7). С. 82–88.

29. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота. Теорія і практика : підручник. 2-ге вид. Київ : Кондор, 2023. 368 с.

30. Лук'янчук С. А. Сучасні технології соціальної роботи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 312 с.

31. Максимова Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 351 с.
32. Мельник В. П. та ін. Соціальне забезпечення в Україні : навч. посіб. / за наук. ред. В. П. Мельника, З. Е. Скринник. 2-ге вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 612 с.
33. Ординович В. А. Закордонний досвід соціальної реінтеграції ветеранів військової служби. Педагогічна Академія: наукові записки. 2023. № 42. С. 75–81.
34. Палагнюк Ю. В., Файчук О. Л. Соціальна робота в умовах сучасних викликів: досвід і перспективи розвитку : колект. монографія. Миколаїв : ЧНУ ім. П. Могили, 2022. 320 с.
35. Пеша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Компринт, 2023. 450 с.
36. Пеша І., Тілікіна Н., Андриученко Т. Алгоритм впровадження менторської підтримки ветеранів війни у територіальній громаді. Соціальна робота та соціальна освіта. 2024. № 1(10). С. 103–109.
37. Попович В. С., Новак Т. І., Щербина С. М. Управління системою соціальної роботи в умовах воєнного стану в Україні. Management and Business. 2023. № 1(2). С. 223–245.
38. Савицький В. І. До питання про предмет військової соціальної роботи. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 1(13). С. 84–95.
39. Сайко Н. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни. Витоки педагогічної майстерності. 2024. № 34. С. 218–222.
40. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
41. Сиротюк М. І. Соціальна реабілітація військовослужбовців крізь призму часу. Харків : ХНПУ, 2022. 280 с.
42. Трубавіна І. М., Цибулько Л. Г., Мартинюк А. Ю. Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їхніх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід. Науковий вісник

Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Вип. 1(48). С. 414–418.

43. Чернета С. Ю. та ін. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики : монографія. Луцьк : Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2021. 323 с.

44. Чиханцова О. А. Розвиток особистісної стійкості в умовах невизначеності. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2023. Т. 34(73). С. 35–40.

45. Шевченко І. М. Соціальна робота в умовах воєнного та поствоєнного періоду. Київ : Університет «Україна», 2022. 290 с.

46. Юр'єва І. С., Костіна В. В. Соціальна робота з підвищення резильєнтності у військовослужбовців і ветеранів. Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. С. 312–315.

47. Ярошенко А. О., Семигіна Т. В., Сухицька Н. В. Історія та теорія соціальної політики України : курс лекцій : навч. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. 250 с.

Електронні ресурси

48. Міністерство соціальної політики України : офіц. сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

49. Міністерство у справах ветеранів України : офіц. сайт. URL: <https://mva.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

50. Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції : офіц. сайт. URL: <https://dsvv.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

51. Пенсійний фонд України : офіц. вебпортал. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

52. Державна служба статистики України : офіц. сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

53. Бориспільська районна державна адміністрація : офіц. вебсайт. URL: <https://boryspil-rda.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

54. Яготинська міська рада : офіц. сайт. URL: <https://yagotynrada.gov.ua>
(дата звернення: 15.05.2026).

55. Український ветеранський фонд : офіц. сайт. URL:
<https://veteranfund.com.ua> (дата звернення: 15.05.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета для сімей учасників бойових дій**Шановний(а) респонденте!**

Дане опитування проводиться з метою дослідження особливостей соціальної підтримки сімей учасників бойових дій. Анкета є анонімною, а отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для написання дипломної роботи.

Просимо Вас уважно прочитати запитання та обрати відповідь, яка найбільше відповідає Вашій думці.

1. Ваш вік:

- до 25 років
- 26–35 років
- 36–45 років
- 46–55 років
- понад 55 років

2. Ваша стать:

- чоловіча
- жіноча

3. Ким Ви є по відношенню до учасника бойових дій?

- дружина / чоловік
- мати / батько
- дитина
- інший член сім'ї

4. Чи має Ваш член сім'ї офіційний статус учасника бойових дій?

- так
- ні
- у процесі оформлення

5. Які види соціальної підтримки отримує Ваша сім'я?

(можна обрати декілька варіантів)

- матеріальна допомога
- психологічна підтримка
- юридична допомога
- пільги на оплату комунальних послуг
- медичне забезпечення
- соціальний супровід
- гуманітарна допомога

- інше _____

6. Як Ви оцінюєте рівень соціальної підтримки Вашої сім'ї?

- високий
- достатній
- середній
- низький
- підтримка практично відсутня

7. До яких установ Ви зверталися за допомогою?

- органи соціального захисту населення
- центр надання соціальних послуг
- громадські організації
- волонтерські організації
- медичні установи
- інше _____

8. З якими труднощами Ви найчастіше стикаєтесь?

- складність оформлення документів
- недостатність матеріальної допомоги
- психологічні проблеми в сім'ї
- нестача інформації про пільги та послуги
- тривалий розгляд звернень
- відсутність необхідних спеціалістів
- інше _____

9. Чи задоволені Ви роботою органів соціального захисту?

- повністю задоволений(а)
- частково задоволений(а)
- не задоволений(а)
- важко відповісти

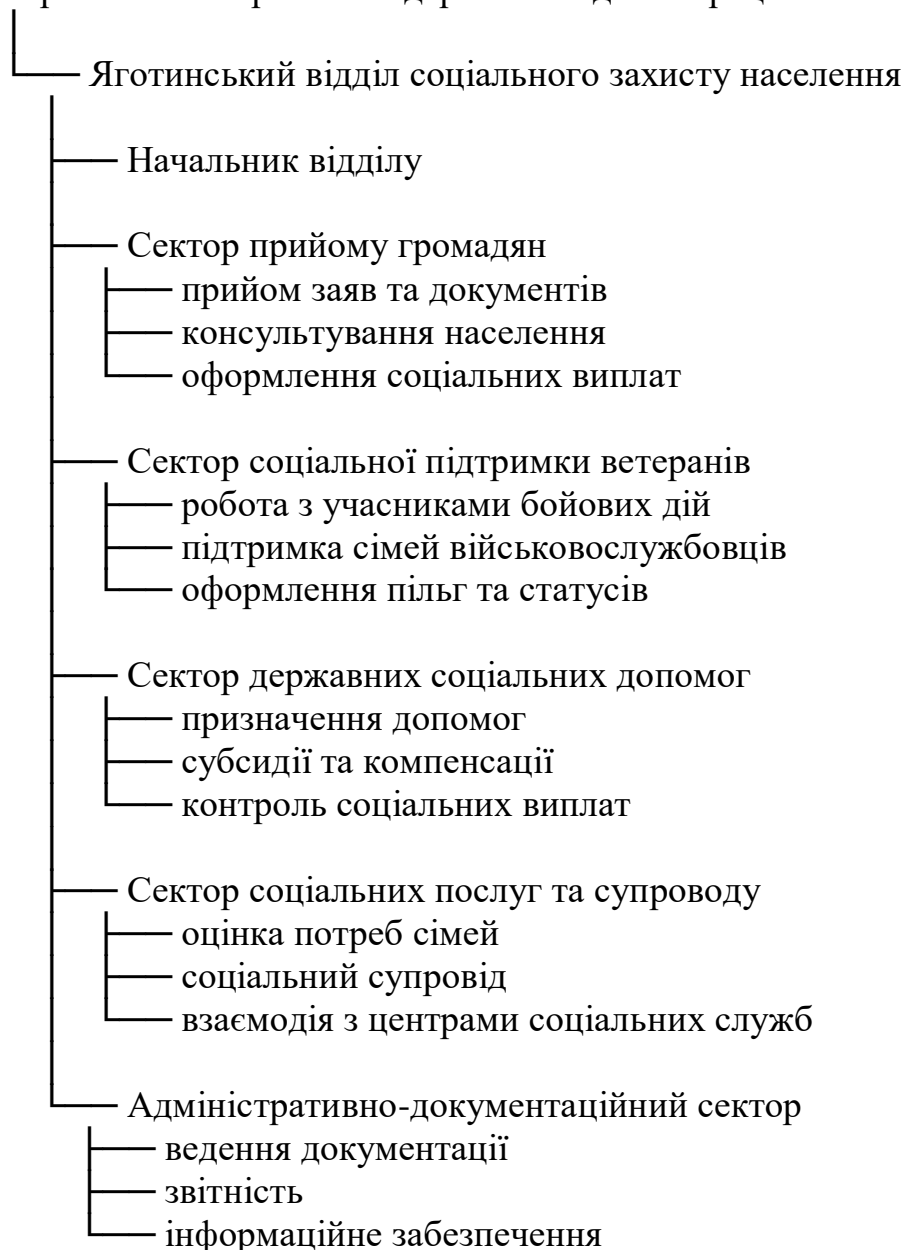
10. Якої допомоги, на Вашу думку, найбільше потребують сім'ї учасників бойових дій?

11. Ваші пропозиції щодо покращення системи соціальної підтримки:

Дякуємо за участь в опитуванні!

Організаційна структура Яготинського відділу соціального захисту населення управління соціальної та ветеранської політики Бориспільської районної державної адміністрації

Начальник управління соціальної та ветеранської політики
Бориспільської районної державної адміністрації

Примітка:

Організаційну структуру сформовано на основі аналізу функціональних напрямів діяльності органів соціального захисту населення та особливостей роботи Яготинського відділу соціального захисту населення.